

Dobrovolnická činnost v programu Pět P ve Zlíně a její vliv na dobrovolníky.

Eva Bönischová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva BÖNISCHOVÁ**
Osobní číslo: **H08420**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Dlouhodobá dobrovolná pomoc dětem se znevýhodněním**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti dlouhodobé dobrovolné pomoci dětem se znevýhodněním.
Metodologie práce, stanovení výzkumných technik a metod.
Zpracování teoretické a praktické části práce.
Prezentace výsledků výzkumu, závěry a doporučení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

TOŠNER, Jiří; SOZANSKÁ, Olga. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Praha: Portál, 2006. 152 s. ISBN 80-7367-178-6.

BRUMOVSKÁ, Tereza; SEIDLOVÁ-MÁLKOVÁ, Gabriela. Mentoring: Výchova k profesionálnímu dobrovolnictví. Praha: Portál, 2010. 152 s. ISBN 978-80-7367-772-5.

KOPŘIVA, Karel. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 2011. 152 s. ISBN 978-80-7367-922-4.

FRIČ, Pavol. Dárcovství a dobrovolnictví v ČR. Praha: NROS, 2001. 115 s. ISBN 80-902633-7-2.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 3. 5. 2012 .....

....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá dobrovolnickou činností a vlivem, který má na dobrovolníky. Teoretická část práce popisuje historii dobrovolnictví, jeho postupný vstup do legislativy, a také seznamuje s novým pojmem v oblasti dobrovolnictví „mentoring“. Závěr teoretické části je věnován programu Pět P v České republice a také jeho realizaci ve městě Zlíně. V praktické části práce jsou uvedeny informace o přípravě na působení v programu Pět P, o vztahu dobrovolníka s klientem, o případných problémech v jejich spolupráci a také o možnostech dalšího rozvoje dobrovolníků v rámci programu Pět P ve Zlíně. Podstatou výzkumné části je však popis vlivu dobrovolnické činnosti na osobu dobrovolníka.

Klíčová slova: dobrovolnictví, mentoring, program Pět P

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with volunteer activities and the influence it has on volunteers. The theoretical part describes the history of volunteering, its gradual entry in to the legislation, and also introduces a new concept in volunteering "mentoring". Conclusion The theoretical part is devoted to the Five P in the Czech Republic and its implementation in Zlín. The practical part contains information about preparing for work in Five P program, the relationship with the client, of any problems in their cooperation and also about the possibilities of further development of volunteers under the Five P in Zlín. The essence of research is the description of the impact of volunteering on the volunteer person.

Keywords: volunteering, mentoring, the Five P program

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Štefanovi Chudému, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a také velice přínosné rady. Za laskavou pomoc, inspiraci a ochotnou spolupráci, děkuji, také koordinátorce programu Pět P ve Zlíně Marii Forgáčové.

Motto

„Je jedním z nejkrásnějších zadoštiučinění tohoto života, že žádný člověk nemůže upřímně pomoci druhému, aniž by nepomohl i sám sobě“

Ralph Waldo Emerson

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DOBROVOLNICTVÍ	12
1.1 DOBROVOLNICTVÍ V USA	12
1.2 DOBROVOLNICTVÍ V EVROPĚ	13
1.3 DOBROVOLNICTVÍ V ČR.....	14
2 DOBROVOLNICTVÍ A PRÁVO	16
3 MENTORING	19
3.1 MENTOR A MENTORING	19
3.2 TYPOLOGIE MENTORINGOVÝCH PROGRAMŮ	20
3.2.1 Mentoringové programy podle formy vytvářených vztahů	20
3.2.1.1 Klasický mentoring	20
3.2.1.2 Vrstevnický mentoring (peer mentoring)	20
3.2.1.3 Mezigenerační mentoring	21
3.2.1.4 Skupinový mentoring.....	21
3.2.1.5 E-mentoring	21
3.2.2 Mentoringové programy podle prostředí svého vzniku	21
3.2.2.1 Komunitní mentoring.....	22
3.2.2.2 Mentoring odehrávající se na předem určeném místě	22
3.2.3 Mentoringové programy podle struktury a cíle.....	22
3.2.3.1 Vztahový – vývojový, psychosociální mentoring.....	22
3.2.3.2 Instrumentální mentoring.....	22
3.3 PŘÍNOSY, CHARAKTER A KVALITA MENTORINGOVÝCH VZTAHŮ	23
3.3.1 Přínosy mentorského vztahu	23
3.3.2 Vývoj mentorského vztahu	25
3.3.3 Kvalita formálního mentoringového vztahu	25
4 PROGRAM PĚT P	27
4.1 Hnutí BIG BROTHERS BIG SISTERS (BBBS).....	27
4.2 PROGRAM PĚT P V ČR	28
4.3 CHARAKTERISTIKA PROGRAMU	29
4.4 PILÍŘE PROGRAMU	29
4.4.1 Uživatelé (děti).....	29
4.4.1.1 Vstup dítěte do programu	30
4.4.2 Dobrovolníci	30
4.4.2.1 Vstup dobrovolníka do programu	31
4.4.2.2 Práva dobrovolníků v programu Pět P	31
4.4.2.3 Povinnosti dobrovolníků v programu Pět P	31
4.4.3 Koordinátor	32
4.4.4 Supervizor a supervize	32
4.5 PROGRAM PĚT P VE ZLÍNĚ	33
4.5.1 Realizace programu.....	33
4.5.2 Cíle programu.....	34
4.5.3 Klienti programu	34

II PRAKTICKÁ ČÁST	35
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	36
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	36
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	36
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
5.4 VÝZKUMNÉ METODY	36
5.5 VÝZKUMNÝ VZOREK	37
6 VYHOHDNOCENÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	38
6.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	38
6.2 SHRnutí VÝSLEDKŮ	47
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH.....	54

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce se úzce pojí k programu Pět P ve Zlíně. Podnětem k napsání této práce se mi stala vlastní zkušenost s programem, jelikož zde sama působím jako dobrovolník již čtvrtým rokem. Tématika dobrovolnictví a jeho vliv na osobu dobrovolníka je pro mě velice zajímavá a díky osobní angažovanosti také blízká.

V naší společnosti je bohužel velké množství dětí, které z rozličných důvodů nejsou schopny navázat kamarádský vztah se svými vrstevníky. Tyto děti tak ve svém životě postrádají osobu, se kterou by se mohly bavit, smát, povídat si, spolehnout se na ni, nebo se i obrátit pro radu. Chybí jim přítomnost někoho, kdo je jim věkově blízký a nesnaží se je vychovávat, ani soudit za to, jaké jsou, prostě „jen“ je kamarád. Variantou řešení tohoto problému je program Pět P, který konkrétně ve Zlíně pomáhá dětem najít kamaráda v podobě dobrovolníka již 11 let. Přínos tohoto programu pro děti je tedy na první pohled zřejmý. Jak je to však s přínosem pro druhou stranu, tedy pro dobrovolníka?

Vždy jsem byla přesvědčena, že dobrovolnictví je činnost krásná a také obohacující. K mému překvapení jsem se však mnohdy setkala s nepochopením. Nemálo lidí, se kterými jsem se k tématu dobrovolnictví dostala, se divilo, proč v dnešní době dělám něco zadarmo. Právě kvůli těmto reakcím jsem se rozhodla napsat práci, ve které objasním, proč lidé dělají něco pro druhé „jen tak“ a proč jsou i přesto, že nedostávají za svou práci plat přesvědčeni, že byli odměněni dostatečně. Konkrétně jsem se zaměřila na výše zmiňovaný program Pět P ve Zlíně.

V praktické části své práce jsem se, prostřednictvím dotazníkového šetření, snažila zjistit, co obnáší dobrovolnictví v programu Pět P ve Zlíně, jak jsou dobrovolníci na svou činnost připravováni, zda a jakým způsobem na ně činnost v programu a setkávání s jejich svěřencem působí. Jestli se setkávají často s problémy a jak je následně řeší, také jak hodnotí supervize a zda mají možnosti dalšího rozvoje.

Teoretická část se zabývá nejprve dobrovolnictvím obecně jeho historií ve světě i v ČR, a také jeho vstupem do českých zákonů. Poté je osvětlena specifická forma dobrovolnictví, kterou je mentoring, dále je popsán vznik programu Pět P, způsob, jakým se dostal a začal fungovat v ČR a také nechybí jeho charakteristika. V závěru teoretické části je uvedena také jeho realizace ve Zlíně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ

1.1 Dobrovolnictví v USA

Ještě než byla v Severní Americe vytvořena ústřední vláda, tedy orgán, zajišťující základní funkce státu, existovala již komunita vzájemně se podporujících občanů. I noví osadníci, kteří přijeli do Ameriky, si vybudovali novou společnost fungující prostřednictvím dohod v duchu vzájemné svobody a rovnosti. Fungování společného soužití tedy neřídila žádná vláda, ale jejich schopnost vzájemné pomoci. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 24)

Občanské iniciativy se poté podílely i na utváření politického světa. Bojovaly za zrušení otroctví, za rovnost volebního práva atd. Zdá se, že dobrovolnictví je v Americe téměř přirozenou součástí života. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 24)

Od roku 1970 vzniklo v USA více než 500 dobrovolnických center. Dobrovolnická centra podporují a propagují dobrovolnickou činnost, organizují semináře, realizují vlastní programy. Také dobrovolnický management nezůstává stranou a centra se věnují otázkám vyhledávání, výběru a výcviku nových dobrovolníků, supervizí a hodnocením dobrovolníků. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 24)

Průzkumy ukazují, že v USA se dobrovolnické činnosti věnuje až 20 % populace. V Kanadě bychom mohli hovořit až o 25 % obyvatelstva. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 24)

V roce 1990 vznikla nadace Points of Light Foundation, jejímž hlavním posláním je zapojit lidi efektivněji do řešení vážných sociálních problémů. Nadace byla založena představiteli vlády, médií, školství a obchodu, tedy jak je v Americe zvykem, významnými osobnostmi.

V roce 1887 v Denveru založila skupinka náboženských vůdců Společnost charitních organizací. Tato společnost plánovala a koordinovala téměř veškeré místní aktivity a také vedla fundraisingovou kampaň pro 22 jiných organizací. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 25)

V roce 1918 se v Chicagu dvanáct podobných organizací spojilo v jednu, která definuje své poslání jako „*růst organizované kapacity lidí, kteří pomáhají jeden druhému, a to jak vlastní dobrovolnou činností, tak finančními dary*“. Tato společnost má název United Way a dnes funguje jako síť lokálních center s úzkým napojením na dobrovolnická centra i na další organizace pracující s dobrovolníky. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 25)

V roce 1961 zakládá J. F. Kenedy se slovy „*Neptejte se, co může vaše země udělat pro vás, ptejte se, co můžete udělat pro svou zem vy.*“ v USA Mírové sbory (Peace Corps). V nich

by se měli angažovaní dobrovolníci dočasně integrovat do komunity, ve které pracují, proto je velký důraz kladen na jejich jazykovou a kulturní připravenost. Mírové sbory pomáhají ve všech oblastech, kde lidé v životě pomoc potřebují – pomáhají zajistit pitnou vodu tam, kde je jí nedostatek, pomáhají zakládat malé zemědělské farmy, malé firmy, sázejí stromy, učí děti, bojují proti šíření AIDS atp. Zkušenosti, které zde dobrovolníci získají, pak mohou využít i ve své profesionální kariéře. Dobrovolníci Mírových sborů pomáhali také v ČR po roce 1989 rozvíjet neziskový sektor, vyučovali např. angličtinu. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 25)

1.2 Dobrovolnictví v Evropě

V Evropě se dobrovolnictví odvíjí hlavně od práce církevních a charitativních organizací. Funguje zde model „zájmového“ dobrovolnictví a podobně jako v USA i v Evropě v poslední době vzniká velké množství nových dobrovolnických center. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 26)

V Německu se dobrovolnictví stalo již téměř neodmyslitelnou součástí společnosti. Dobrovolníci pomáhají např. s integrací přistěhovalců. Dalo by se říci, že co se týče dobrovolnických aktivit s mládeží, je Německo nejaktivnější zemí – vysílající i přijímající. Nejvíce dobrovolníků však stále najde uplatnění prostřednictvím charitativních organizací. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 26)

Ve Francii funguje dobrovolnictví na poněkud jiné úrovni. Dle zákona z roku 1791 nemá žádná organizace právo jednat jako prostředník mezi občanem a státem, což ve veřejném sektoru poskytuje dobrovolníkům pouze minimální prostor k uplatnění. S dobrovolnictvím ve Francii se tedy můžeme setkat ve sportu, kultuře, rekreačních aktivitách, vzdělávání a výzkumu (např. kampaně pro rozvoj gramotnosti, mentoringové programy, rodičovská sdružení). Pouze 13 % dobrovolníků pracuje v oblasti dobročinné péče. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 26)

Velká Británie také patří k zemím s dlouholetou tradicí dobrovolnické činnosti. Nejen, že v Británii byla vždy dobrovolná vojenská služba a velká část obyvatelstva se věnuje charitativní činnosti, ale vzájemná pomoc obyvatel na odlehlých venkovech se již dá, s trochou nadsázky, označit za životní styl. Soběstačnost jde ruku v ruce s konzervativním založením Britů, a proto je v režii státu pouze péče o ty oblasti, kde je to skutečně nutné. Britské Dobrovolnické centrum bylo založeno teprve v 70. letech 20. století. Velký důraz je kladen na

propagaci dobrovolnictví mezi mládeží. Vedle národních dobrovolnických center funguje i vládní organizace Active Community Unit, která koordinuje státní politiku dobrovolnictví. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 26)

Za zmínku jistě stojí i smysl pro reciprocitu obyvatel Nizozemí. Přibližně v 60. letech 20. století nahrazuje síla sociálního státu tradiční církevní spolky a již v 70. letech 20. století začínají občané zakládat svépomocné programy, z důvodu nespokojenosti s postupy státu a jeho péče. Vznikaly tak nové druhy dobrovolnictví jako např. pomoc lidem infikovaným virem HIV. Vlivem rozdělení vládní politiky se zodpovědnost za dobrovolnické aktivity přenesla na místní úřady, což umožnilo zkvalitnit propojení potřeb komunit a v důsledku pomohlo obnovit přirozené vztahy na úrovni obcí a měst. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 27)

1.3 Dobrovolnictví v ČR

K rozvětvení dobročinných aktivit docházelo v Českých zemích okolo 19. století. Vznikaly spolky na podporu umění, kultury, vědy a vzdělávání. Některým z nich se podařilo přetrvat dodnes, např. Sokol. Současně s nimi, popř. i dříve vznikaly další organizace založené na spolupráci a dobrovolné pomoci. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 29 – 30)

Dobrovolná činnost se rozvíjela také po vzniku samostatného Československa. Setkáváme se zde se soukromými, obecními, národními i náboženskými organizacemi s poměrně rozsáhlými kompetencemi (např. Český červený kříž, Masarykova liga proti TBC). (Tošner, Sozanská, 2006, s. 29 – 30)

Německá okupace a později vznik socialistického státu přerušil rozvoj dobrovolnictví a za totalitního režimu byla dobrovolnická činnost organizací redukována, podrobena vedení státu či rovnou násilně přerušena. Veškeré organizace byly přísně kontrolovány a musely být sdruženy v tzv. Národní frontě. Majetek organizací, které nebyly součástí Národní fronty, byl zabaven. Od roku 1951 byly rušeny nadace a sociální organizace. O jakési obnově dobročinnosti lze hovořit teprve od 80. let 20. století, zejména po listopadu 1989. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 30 – 31)

V roce 1990 přijalo Federální shromáždění zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Dále byly přijaty zákony č. 308/91 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, zákon č. 248/95 Sb., o obecně prospěšných společnostech, zákon č. 227/97 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Následně došlo i na novelu občanského zákoníku, kde byla zmíněna i zájmová sdružení. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 30 – 31)

Po roce 1989 se pomalu začala v obyvatelích probouzet chuť ke změně životního stylu a zájem o pomoc ostatním, zejména těm slabším, nacházejícím se v sociálně znevýhodněné situaci. Hlavním propagátorem této idey o „*občanské společnosti, založené na spolupráci a vzájemné solidaritě plnoprávných a svobodných občanů*“ (Tošner, Sozanská, 2006, s. 30) byl Václav Havel. Nastal velký rozmach neziskového sektoru. Spolky a sdružení, minulým režimem potlačované, znovu obnovily svou funkci, v mnoha případech také získaly zpět svůj majetek a mohly volně pokračovat ve své činnosti (např. Sokol, Skaut-Junák). Vznikaly také organizace nové, jejichž existence závisela na nadšení a dobrovolné pomoci. Těchto kulturních, sportovních, dětských a mládežnických organizací, které svépomocí pomáhaly znevýhodněným, byly tisíce. Dobrovolnické organizace se zaměřovaly na občany sociálně znevýhodněné, osoby bez domova, tělesně či mentálně handicapované. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 30 – 31)

Další očekávanou změnu přinesl rok 2001, jenž byl vyhlášen Mezinárodním rokem dobrovolníků. Tímto byla zahájena práce, mimo jiné, na právních úpravách dobrovolnické činnosti. „*Obecným účelem je podněcovat a podporovat úsilí, které Společenství, členské státy, místní a regionální orgány vyvíjejí, aby občanské společnosti vytvořily podmínky pro dobrovolnictví v EU a zajistili zviditelnění dobrovolných činností v EU, a to zejména výměnou zkušeností a osvědčených postupů.*“ (www.dobrovolnik.cz)

2 DOBROVOLNICTVÍ A PRÁVO

Vzhledem k tomu, jak je dnes dobrovolnictví rozšířené, je zarážející, že ještě v 90. letech 20. století nebylo zakotveno v žádném právním dokumentu ČR. Teprve od roku 2000 se začíná situace obracet. První právní úprava dobrovolnické činnosti se objevuje v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, který vymezuje některá práva a povinnosti dobrovolníků. Jedná se o případy, kdy dobrovolníci působí po boku profesionálních pracovníků v rámci zařízení sociálně-právní ochrany. V praxi tedy mluvíme např. o dobrovolnických mentoringových programech Pět P a KOMPAS. (www.dobrovolnik.cz)

Rok 2001 byl Radou ministrů zodpovědných za kulturu vyhlášen „Evropským rokem dobrovolných činností a na podporu aktivního občanství“.

Od roku 2001 se také objevuje možnost, žádat MŠMT ČR o grant na „*zvýšení odbornosti dobrovolných pracovníků nevládních organizací.*“ V dalších letech dochází k postupnému zlepšování právní situace. Např. v letech 2004 – 2006 uvádí Program státní podpory práce s dětmi a mládeží pro neziskové organizace jako jednu ze šesti priorit „*rozvoj dobrovolnictví a dobrovolné práce s dětmi a mládeží.*“ (www.dobrovolnik.cz)

Od roku 2002 je také možné žádat u Ministerstva zdravotnictví o grant na dobrovolnictví ve zdravotnických zařízeních a to v rámci Programu vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením. (www.dobrovolnik.cz)

V roce 2003 vstoupil v platnost zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a stal se tak prvním právním předpisem v ČR upravujícím statut dobrovolníka. V tomto zákoně jsou uvedeny náležitosti smluv mezi vysílající organizací a dobrovolníkem a mezi vysílající organizací a přijímací organizací. Zákon také definuje možné oblasti dobrovolnické služby, její rozsah, časové ohraničení apod. Tento zákon zavádí a definuje pojmy jako vysílající a přijímací organizace. V procesu akreditace organizací jsou zavedeny metodiky, dle kterých je možné sledovat a poté i kontrolovat, výběr dobrovolníků, jejich připravenost pro danou činnost, rizika, která může jejich činnost představovat i to, jak jsou před nimi chráněni, jak probíhá supervize jejich aktivit atd. Platná akreditace organizace pak umožňuje podat žádost o dotaci např. na vybavení a služby týkající se dobrovolnické činnosti. První akreditace udělilo oddělení dobrovolnické služby odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra České republiky v červnu roku 2003. Pro dobrovolnické programy bylo do roku 2009 uděleno celkem 366 akreditací. Některé organizace mají akreditováno i více dobro-

volnických programů současně. Velkou měrou se na veřejně prospěšné činnosti své organizace podílí přibližně 10 000 dobrovolníků ročně. (www.dobrovolnik.cz)

Výhody akreditovaných organizací

- Akreditované organizace mohou žádat Ministerstvo vnitra o státní dotaci na pojištění dobrovolníků a na část nákladů spojených s evidencí dobrovolníků, přípravou a výkonem dobrovolnické služby.
- Organizace, ve kterých vykonávají činnost dobrovolníci vyslaní akreditovanou vysílající organizací podle zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, mohou uplatnit hodnotu činnosti těchto dobrovolníků v rámci vlastního podílu na nákladech projektů, na které žádají o státní dotace u vybraných ústředních orgánů.
- Akreditované organizace mohou snáze vytvořit podmínky pro dobrovolnickou činnost nezaměstnaných evidovaných na úřadu práce.
- Akreditované organizace mohou snáze získávat dobrovolníky, kteří dávají předost vyššímu stupni právní ochrany a předem stanoveným pravidlům.
- Akreditace je určitou známkou kvality. (www.hest.cz)

Výhody pro dobrovolníky v akreditované organizaci

- Dobrovolník v akreditované organizaci má smluvně zaručené postavení, je pojištěn proti škodám na zdraví a na majetku.
- Dobrovolníkovi v případě, že jeho činnost přesáhne více jak 20 hodin v kalendářním týdnu, může být státem hrazeno pojistné veřejného zdravotního pojištění po dobu výkonu služby, dále mu může organizace hradit důchodové pojištění stanovené z minimálního vyměřovacího základu.
- Dobrovolník má právo na poskytnutí kvalitní přípravy k výkonu dobrovolnické činnosti, může absolvovat školení a být odborně veden koordinátorem dobrovolníků nebo jím pověřenou kontaktní osobou v místě výkonu dobrovolnické služby.
- Dobrovolník má nárok na poskytnutí pracovních prostředků a ochranných pomůcek.
- Vysílající organizace může dobrovolníkovi hradit cestovní výdaje, ubytování, stravu.
- Součástí každého akreditovaného dobrovolnického programu by měla být i pravidelná supervize. (www.hest.cz)

Od konce roku 2008 se v novele zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, z 16. října 2007, již objevují dobrovolníci po boku profesionálních pracovníků.

Od 1. dubna 2009 realizuje Národní institut dětí a mládeže společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy národní projekt s názvem Klíče pro život - Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání. Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a Statním rozpočtem České republiky. „*Cílem projektu je výrazné posílení celoživotního vzdělávání lidí pracujících s dětmi a mládeží a hlavně zkvalitnění systému podporujícího trvalý a udržitelný rozvoj zájmového a neformálního vzdělávání.*“ Jednotlivé aktivity jsou řízeny odbornými guaranty, kteří jsou kompetentní rozpoznat problémy, ale také přednosti práce v oblasti zájmového a neformálního vzdělávání. V rámci tohoto projektu je realizováno samostatné průřezové téma Výchova k dobrovolnictví. Výstupy projektu týkající se dobrovolnictví by se měly, mimo jiné, projevit také v legislativě. (www.nidm.cz)

3 MENTORING

3.1 Mentor a mentoring

Pojem mentor pochází z řečtiny a poprvé byl použit již v řeckém eposu Odyssea, kde Odysseus před odchodem do války svěřuje svého syna pod ochranu Mentora. V odborné literatuře dnes lze najít několik definic tohoto pojmu, ovšem pro účely této práce se mi jako nejvýstižnější jeví prosté tvrzení: „*Mentor provází svého svěřence a instruuje ho za účelem jeho rozvoje*“ (DuBois a Karcher, 2006, s. 4 in Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 16).

Mentorem může být např. soused, rodič kamaráda, vzdálený příbuzný nebo také učitel či vedoucí volnočasového kroužku. Není to však osoba, která má za úkol svého svěřence doučovat nebo jej hlídat. Jedná se o člověka, který má se svým svěřencem specifický vztah, založený na přátelství a vzájemné důvěře. Mentor v přirozeném prostředí podporuje zdravé sociální chování dítěte, rozvíjí jeho osobnost, talent a schopnosti. Dává mu prostor k rozšíření obzorů a zároveň je mu sociální oporou, čímž také posiluje sebevědomí svého svěřence a upevňuje jeho odolnost vůči stresu. Mentor tedy slouží jako model chování a svému chráněnci často bývá vzorem. Pod pojmem mentor lze však také vidět člověka, který svého chráněnce vede a podporuje při přípravě na budoucí zaměstnání. Takovéto přirozené mentorské vztahy mezi sebou měli např. Sokrates a Aristoteles či Freud a Jung (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 11 – 16).

Mentorský vztah vzniká mezi mladším chráněncem a starším mentorem a to na úrovni vztahu přátelského, velice emocionálního. Tento vztah pomáhá svěřenci orientovat se v sobě i ve světě kolem sebe. Poznává hodnoty, kulturu, společnost, ve které žije, navazuje sociální vztahy. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 13)

Mentoring je tedy „*individuální vztah mezi mladým dospívajícím člověkem a pečujícím dospělým, který dospívajícímu asistuje při dosahování akademických, sociálních, profesních či osobních cílů.*“ (DuBois a Neville, 1997, s. 12 in Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 14)

3.2 Typologie mentoringových programů

Formální mentoringové programy zprostředkovávají setkání a popř. následnou spolupráci mezi mentorem (dobrovolníkem) a dítětem či dospívajícím. V současnosti se tyto programy dají identifikovat dle prostředí, struktury a formy mentorského vztahu. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 18 – 19).

3.2.1 Mentoringové program podle formy vytvářených vztahů

Následující dělení formálních mentoringových programů je převzato z publikace Karchera et al. (2005, s 3 – 6) in Brumovská a Seidlová Málková, (2010, s. 19 – 24).

3.2.1.1 *Klasický mentoring*

Důraz je zde kladen na podporu, povzbuzení, zájem o osobnostní, sociální a kognitivní rozvoj klienta. Klientem je zde mladší svěřenec, se kterým spolupracuje starší, zkušenější dobrovolník (mentor). V České republice na tomto principu funguje především Program Pět P, dále pak programy Home-Start pro pomoc mladým rodičům s dětmi, Ve dvou se to lépe táhne pro mladé a dospívající v krizové životní situaci. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 19).

3.2.1.2 *Vrstevnický mentoring (peer mentoring)*

Jedná se o formu mentoringu fungující v rámci jedné generace dětí a dospívajících, které nedělí výrazný věkový rozdíl (starší vrstevník – mladší vrstevník). V tomto vztahu je specifický hlavně fakt, že ani mentor není považován za dospělého a většinou se stejně jako klient řadí do věkové kategorie dětí a mládeže. Přínosem takového vztahu je rozvoj psychosociálních dovedností a občanské angažovanosti mentora a také se jeví jako velmi vhodná forma práce s ohroženými a méně úspěšnými dětmi. V praxi je vrstevnický mentoring využíván především ve školním prostředí, např. při zprostředkovávání vztahů mladších spolužáků se staršími v jedné škole. Taková spolupráce zlepšuje integraci dětí, působí preventivně proti šikaně a vyloučení z kolektivu a v neposlední řadě může zlepšovat postoj ke škole a vzdělávání obecně. V ČR opět lze uvést, jako příklad program Ve dvou se to lépe táhne pod záštitou pražské neziskové organizace LATA. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 20 - 21).

3.2.1.3 *Mezigenerační mentoring*

Novějším typem mentoringu je vztah mezi dítětem či dospívajícím s dobrovolníkem ve věku 55 let a více. Tato generace se dle Erika Eriksona nachází v období života nazývaném generativita. *Termín generativita zahrnuje evoluční vývoj, který z člověka učinil vyučujícího a vychovávajícího stejně jako učícího se živočicha. Dospělý člověk potřebuje, aby ho někdo potřeboval, a znalost potřebuje vedení a povzbuzování od toho, o koho musí být pečováno.* (Erikson, 1996, s. 17 in Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 22). V ČR má uplatnění mezigenerační mentoring hlavně v dobrovolnických programech vysílajících dobrovolníky k seniorům, či naopak využívajících seniory jako dobrovolníky např. při práci s dětmi. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 22 – 23).

3.2.1.4 *Skupinový mentoring*

Tento typ mentoringu stále není přesně definován, ale obvykle se schází 6 – 10 dětí či dospívající s mentorem či několika mentory. Skupinové programy nejlépe fungují ve školním prostředí popř. v prostředí jednotlivých komunit, kde se zaměřují na zlepšování školních a sociálních dovedností, rozvíjení zálib, budování vztahů ve skupině. Vše většinou probíhá velice přirozeně ve volnočasových kroužcích, centrech apod. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 23).

3.2.1.5 *E-mentoring*

Jedná se o nejnovější formu mentoringu, jejíž vznik lze chápat jako reakci na nedostatek mentorů ochotných trávit čas s mladšími klienty. E-mentoring může fungovat individuálně nebo ve skupině, kde svěřenec/svěřenci komunikují s mentorem prostřednictvím internetu. Mentorem může být známá či obdivovaná osoba, která pro svěřence představuje jakýsi vzor chování. Nevýhodou e-mentoringu je fakt, že oproti zmiňovaným mentoringovým programům je zde hlubší vztah svěřence a mentora spíše vzácností. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 24).

3.2.2 **Mentoringové programy podle prostředí svého vzniku**

Účastníci formálních mentoringových programů se na svých schůzkách potkávají na různých místech a v různém prostředí, což definuje dva typy mentoringu, a to mentoring komunitní a mentoring odehrávající se na předem určeném místě. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 24).

3.2.2.1 Komunitní mentoring

Mentor a jeho svěřenec se setkávají v jim známé lokalitě, např. v okolí svého bydliště. Schůzky probíhají pravidelně a většinou je i stanoven jejich časový rozsah. Oba účastníci se pak společně domlouvají na společných aktivitách, které oba zajímají a baví, čímž se velice přirozeně rozvíjí jejich vzájemný vztah. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 25).

3.2.2.2 Mentoring odehrávající se na předem určeném místě

Dobrovolníci a děti se scházejí na předem určeném místě, kde lze daný mentoringový program kvalitně realizovat prostřednictvím nabízených aktivit. V praxi jsou to místa jako volnočasová centra, nízkoprahové kluby, střediska volného času pro děti a mládež apod. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 26).

3.2.3 Mentoringové programy podle struktury a cíle

V České republice se mentoringové programy registrují v rámci Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. jako Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (např. Program Pět P) a v tomto případě jsou poskytovány společně s dalšími službami. Některé programy však působí samostatně a to v oblasti dobrovolnictví, sociální pedagogiky apod.

Z hlediska této práce se jeví jako nejpodstatnější rozdíl mezi mentoringovými programy v zaměření jejich vztahů. Podle předem stanoveného cíle se tyto dělí na vztahové mentoringové programy a instrumentální mentoringové programy. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 28).

3.2.3.1 Vztahový – vývojový, psychosociální mentoring

Cílem je rozvíjení vztahu mezi mentorem a jeho svěřencem a to prostřednictvím společných zájmových aktivit. Vztah je zde tedy chápán jako prostředek, díky kterému u dítěte či dospívajícího dochází k pozitivnímu rozvoji v oblasti sociální, osobní a kognitivní. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 28).

3.2.3.2 Instrumentální mentoring

Důraz není kladen na vztah, ale účelem je dosáhnout konkrétního, předem stanoveného cíle, jako je např. získání nové dovednosti, rozvoj emocionální oblasti svěřence, zlepšení ve škole apod. Úkolem mentora je tedy působit přiměřeně autoritativně a svého svěřence

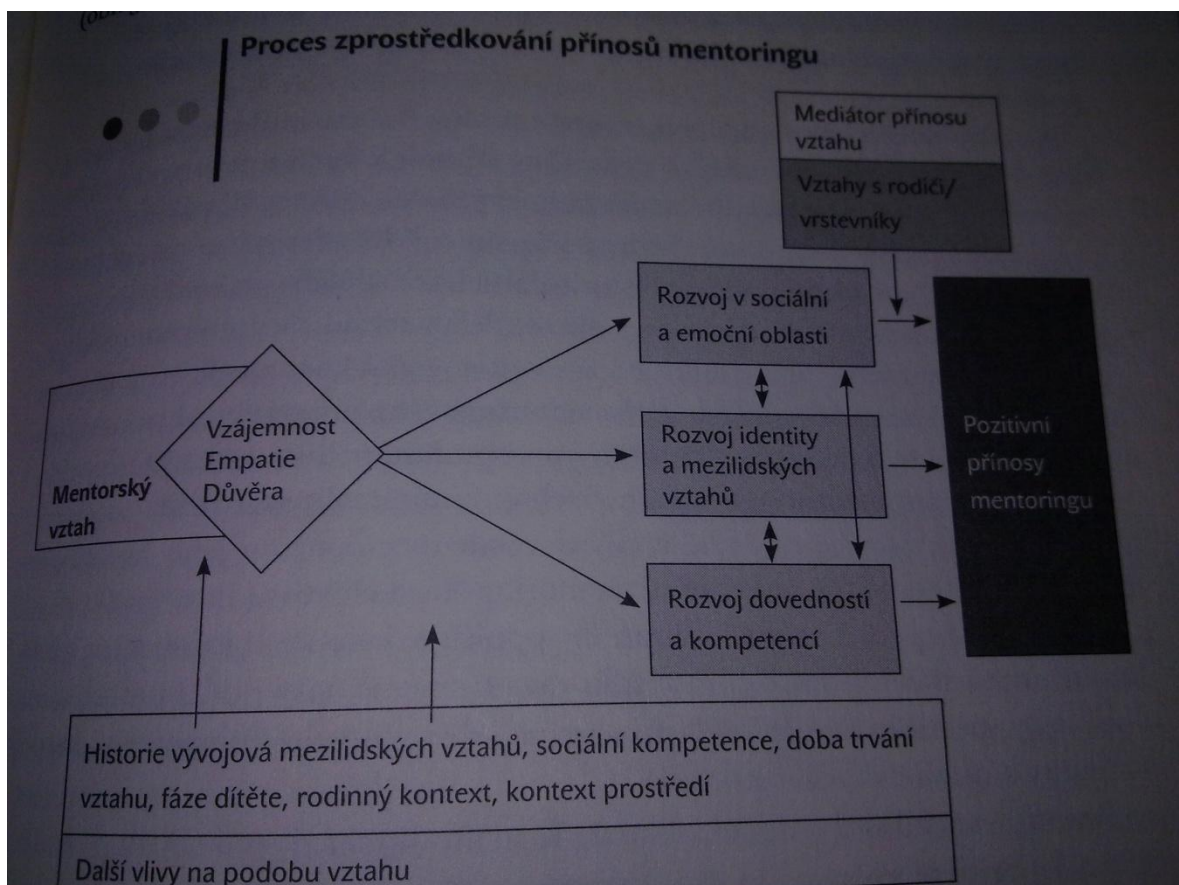
správně nasměrovat, dostatečně motivovat a naladit tak, aby sám získal zájem na splnění daného cíle. Tento typ mentoringového programu je využíván např. v programech chráněných dílen, chráněného bydlení a jiných tréninkových pracovišť. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 29).

3.3 Přínosy, charakter a kvalita mentoringových vztahů

3.3.1 Přínosy mentorského vztahu

Jako nejvhodnější nástroj k pochopení procesu zprostředkování přínosů mentoringu se jeví model Rhodesové. Významná badatelka mentoringu Jean E. Rhodesová navrhla v roce 2002 jeden z nejkvalitnějších a ucelených modelů. (Viz. obr. č. 1)

Obrázek č. 1 Proces zprostředkování přínosů mentoringu (Model Rhodesové)

„Tento model vychází z předpokladu, že mentoring je přínosný pouze tehdy, pokud mentor-ský vztah naplňuje určité znaky kvality, jako je důvěra, blízkost a empatie. Použila zde analogii mentorského vztahu a vztahu terapeuta a klienta v psychoterapii.“ (Rhodes, 2005 in Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 65). Rhodesová ve svém modelu vysvětluje, že teprve ve chvíli, kdy vztah mezi mentorem a svěřencem vykazuje určité znaky kvality, pak má pro dítě přínos. Mentor tedy na svěřence působí svým přístupem a v určité fázi se tento vztah stává pro dítě trvale a významně přínosným. „Mentor se pro dítě stává významným dospělým a formální mentorský vztah se změní na neformální zdroj podpory.“ (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 66). Ve svém modelu se Rhodesová zabývá i dalšími faktory, které při vztahu působí, jako je historie sociálních vztahů, sociální schopnosti, doba trvání společného vztahu, a také kontext rodiny a prostředí. Ve správně fungujícím mentorském vztahu tedy mentor pomáhá rozvíjet danou oblast (např. emoční, sociální) dle potřeb dítěte. Podle Rhodesové (2002) in Brumovská a Seidlová Málková (2010, s. 66) mentor pomáhá rozvíjet sociální a emoční oblast dítěte, rozvíjí jeho dovednosti a kompetence a také podporuje rozvoj identity a mezilidských vztahů svého svěřence.

K rozvoji v sociální a emoční oblasti dochází, pokud mentor dává svému svěřenci pozitivní zpětnou vazbu. Tím se pro něj může stát významným dospělým. Zpětná vazba je pro dítě velice přínosná, protože mu umožní nahlížet na sebe „z vnějšku“, vidět se jeho očima, tedy kladně. Mentorovo povzbuzování, podpora a „správně nastavené zrcadlo“ mají velký vliv na sebepojetí, sebeúctu a sebedůvěru dítěte. Děti a dospívající hledají svou vlastní roli ve společnosti a rádi se ztotožňují s blízkými osobami. Je tedy velice pravděpodobné, že v mnoha případech, mentor slouží jako vzor chování a jednání. Je-li vztah mezi mentorem a svěřencem již natolik blízký, že dítě zná jeho názory, postoje i chování a shlíží se v nich, může mentor sloužit i jako vzor toho, kam dítě může dospět, čeho může dosáhnout. Mentor pomáhá dítěti se zvládáním stresových situací, motivuje jej a přispívá k jeho pozitivnímu vývoji. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 66 - 67).

Mentor je vždy starší a zkušenější než jeho svěřenec a proto by měl být schopen vytvářet podmínky k **rozvoji jeho dovedností a kompetencí**. Není zde kladen důraz na kvantitu učení, ale spíše na kvalitu způsobu, jak se naučit. Mentor může poradit, kde hledat informace, jak efektivně postupovat při jejich zpracovávání, jak si rozvrhnout práci apod. To platí i v mimoškolním prostředí. Zde může mentor často sám říct, jakou má s daným problémem zkušenost on sám, jaký postup použil k jeho vyřešení. Může poskytnout návod pro

rozvoj určitých dovedností, naučit svého svěřence nějaké postupy, techniky, strategie, které bude moci v budoucnu využít. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 65).

Další z hlavních rolí mentora je **rozvoj identity a mezilidských vztahů**. Některé děti či dospívající mohou mít problém při navazování vztahů s novými lidmi. Svěřenec tak může prožívat např. nedůvěru, nejistotu či dokonce úzkost. V takovém případě může mentor dítěti pomoci se zvládnáním stresu, tím, že poradí, či např. ukáže vhodnou strategii k zvládnání zátěžové situace. Svěřenec se tak může stát více důvěřivým nebo sebevědomějším v oblasti mezilidských vztahů. Pečující a podporující přístup mentora byl již předmětem zkoumání mnohých studií. „*Pozná-li dítě či dospívající, že mentor je podporující, spolehlivý a empatický v období, kdy aktuálně prožívá náročnou, stresující situaci, nebo že mu může nabídnout aktivity umožňující uvolnění a bezstarostnou společnou zábavu, vzniká postupně ve vztahu důvěra a atmosféra emoční opory.*“ (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 69). Prostřednictvím schůzek se svěřenec také může seznámit s novými lidmi, poznat nové možnosti trávení volného času, čímž může rozvíjet svůj talent, dále také poznává nové prostředí. Tato pozitivní zkušenost může posilovat jeho schopnost navazovat nové neformální vztahy a v neposlední řadě rozšiřovat jeho obzory. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 69).

3.3.2 Vývoj mentorského vztahu

Tak jako vývoj každého vztahu i vývoj vztahu mentorského má své jednotlivé fáze. DeVito (2001) in Brumovská a Seidlová Málková (2010, s. 84) popisuje šest fází mentorského vztahu: kontakt, zapojení, důvěra, zhoršení, náprava, ukončení. Keller (2005) in Brumovská a Seidlová Málková (2010, s. 69) dělí fáze vztahu na očekávání, zahájení vztahu, ustálení a prohloubení, zhoršení, ukončení.

3.3.3 Kvalita formálního mentoringového vztahu

V komunikační teorii popisuje DeVito (2001) in Brumovská a Seidlová Málková (2010, s. 88) čtyři základní komunikační modely, prostřednictvím kterých lze definovat kvalitu mentorských vztahů:

- otevřenost – snaha dobrovolníka udržet otevřenou a upřímnou komunikaci s dítětem
- angažovanost – „smysl“ pro vztah, čas a citové úsilí vkládané do vztahu

- vyladění – porozumění beze slov, vzájemná sladěnost, porozumění neverbálním komunikačním signálům
- společný pohled na vztah – vize společně plánovaných aktivit do budoucna

Dle četných studií na téma kvalita vztahu, vyplývají následující závěry o kvalitativních rysech formálního mentoringu (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 91):

- Délka vztahu – je důležitým předpokladem kvality a efektivity (vztahy trvající déle než jeden rok mají pozitivní vliv, krátkodobé vztahy mohou mít vliv spíše negativní)
- Pocit blízkosti – má spoustu subjektivních přínosů jako např. spokojenost ve vztahu, odhodlání ve vztahu pokračovat, pocit sociální opory atd.
- Vliv podobnosti mezi mentorem a svěřencem a vliv rozdílu mezi očekáváními a realitou prvního kontaktu – velké rozdíly mezi očekáváním a realitou mohou mít vliv na odhodlání ve vztahu vytrvat.
- Autentičnost – jedná se o stav ve vztahu mezi mentorem a svěřencem, kdy se (v ideálním případě) oba natolik oprostí od nepříjemných pocitů, jeden druhému natolik důvěřují, že se uvolní a dovolí si být sám sebou, tj. projevují se autenticky a právě autentičnost dovoluje otevřenost k pocitům a myšlenkám.
- Empatie – je schopnost vžít se do pocitů toho druhého a pro mentorský vztah je naprosto klíčová, protože přispívá k vývoji kvality a efektivity vztahu.
- Vzájemnost a spolupráce – podporuje emocionální vývoj, sociální interakce a poskytuje možnost budovat vztah tím, že oba mají příležitost se v něm něčemu přiučít, rozvíjet své kompetence a svou osobnost. Vzájemnost je velice důležitá, protože vztah, který není vyrovnaný, není uspokojivý a ani přínosný.
- Zábavnost – vytváří přátelské pouto, dává pocit, že jsme důležití pro někoho, kdo je důležitý také pro nás

4 PROGRAM PĚT P

4.1 Hnutí Big Brothers Big Sisters (BBBS)

Roku 1902 v New Yorku se skupina žen začala scházet a přátelit s dívkami, které byly vyšetřovány soudem pro mladistvé. Tyto ženy byly nejdříve známy jako Ladies Of Charity Of New York City, poté jako Catholic Big Sisters Of New York. Nakonec se toto ženské hnutí ustálilo pod názvem Big Sisters. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 34)

Ve stejném roce vyšel v New York Times článek o jistém Juliu M. Mayerovi, jenž byl soudcem tamního soudu pro mladistvé. Tento muž měl údajně přesvědčit 90 vlivných mužů, aby věnovali svůj čas mladíkům, se kterými se u soudu setkal. Tento příběh zřejmě inspiroval Ernesta K. Coultera, člena soudního dvora pro mladistvé, který v roce 1904 přesvědčil 39 vlivných mužů, aby se věnovali chlapcům, kteří stanuli před soudem. Mělo se jednat o individuální vztah plný přátelství, bratrské lásky a podpory. Coulter byl přesvědčen o přínosech této práce a věřil, že projevený zájem mladým hochům pomůže, aby se nedostali na scesti. Coulter, jenž je rovněž považován za zakladatele hnutí BBBS, pojmenoval tuto skupinu mužů Big Brothers. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 34 - 35)

V počátcích se způsoby fungování Big Brothers i Big Sisters odlišovaly, ale obě skupiny spojoval stejný cíl – pomáhat dětem a mladistvým *„jejichž morální, duševní i fyzický vývoj byl ohrožován nevhodným rodinným zázemím, a to prostřednictvím individuálního vztahu s dospělým mentorem.“* (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 35).

V roce 1917 vznikla národní organizace Big Brothers and Big Sisters Federation. Standardy stanovující cíle pro tzv. starší bratry a sestry byly přijaty do roku 1922. V roce 1925 se konalo první národní setkání zástupců agentur Big Brothers and Big Sisters. Dalšího setkání, v roce 1930, se již zúčastnilo 600 dobrovolníků. Hospodářská krize ve 30. letech 20. století téměř zastavila činnost organizace, ovšem místní agentury ve svých aktivitách pokračovaly. Nová federace Big Brothers se zformovala během druhé světové války. Jelikož i ženy chtěly pomáhat a osobně se angažovat, vytvořily roku 1970 agenturu Big Sisters National. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 35)

V roce 1977 se spojením Big Brothers of America a Big Sisters National vytvořilo sdružení Big Brothers and Big Sisters of America (BBBSA). V 90. letech 20. století se podařilo program rozšířit z USA také do Evropy, a to díky výborným výsledkům na domácí půdě,

kde v současnosti funguje více než 500 poboček. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 35)

4.2 Program Pět P v ČR

Do České Republiky se program BBBS dostal díky jeho prezidentce Dagmar E. McGill, která jej, v rámci mezinárodní konference v roce 1995, představila v Praze. Program se velice rychle uchytil a v následujícím roce začal v ČR fungovat. (Brumovská a Seidlová Málková, 2010, s. 35 - 36)

Nelehkého úkolu, jakým realizace nového programu jistě byla, se ujala ředitelka Národního dobrovolnického centra Hestia, PhDr. Olga Sozanská. PhDr. Olga Sozanská se svými kolegy a ve spolupráci s Mgr. Kateřinou Březinovou, první koordinátorkou programu, vypracovali jakýsi prvotní obraz programu BBBS adaptovaného na české podmínky.

Česká podoba programu si vyžadovala také český název. Po dlouhotrvajících diskusích za souhlasu všech, byl přijat název Pět P. Hesla programu BBBS totiž zní friendship, support, prevention, care and help, což v češtině znamená přátelství, podpora, prevence, péče a pomoc. Jelikož všechna tato slova začínají písmenem „P“, bylo rozhodnuto. (Sozanská, 2003)

Koncem pilotního roku 1996 vzniklo prvních 11 dvojic dobrovolník – dítě. Dobrovolníci se v počátcích často scházeli s odborníky, aby hned v začátcích společně řešili problémy vyvstávající z práce s klienty. Tímto byl položen základ pravidelných supervizí. (Janečková, 2009, s. 11)

Na počátku tohoto programu stála také nadace Open Society Fund, která zajistila finanční podporu. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 121)

Garanci nad programem si vzalo na starost Národní dobrovolnické centrum Hestia, které se roku 1998 stalo národním koordinátorem programu, a do roku 2002 se pod jeho vedením rozšířil program Pět P do 15 měst v ČR. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 121; Janečková, 2009, s. 11) Hestia v čele s PhDr. Olgou Sozanskou se usnesla, že by bylo vhodné založit zastřešující organizaci, schopnou koordinovat veškerá centra, což se podařilo v roce 2001 a vznikla tak Asociace Pět P v ČR. (Janečková, 2009, s. 11)

Pod vedením Asociace Pět P v ČR se program Pět P k roku 2010 úspěšně realizoval v 20 městech České republiky a to v Praze, Ústí nad Labem, Třebíči, Moravských Budějovicích, Uherském Hradišti, Zlíně, Kladně, Neratovicích, Kadani, Vsetíně, Příbrami, Příbrami/Dobříši a Jičíně.

4.3 Charakteristika programu

Pět P je sociálně preventivní volnočasový program pro děti od 6 do 15 let, zaměřený na přátelství, podporu, prevenci, péči a pomoc všem dětem, kterým může prospět hodnotný vztah s další dospělou osobou. (Manuál dobrovolníka Pět P)

V rámci programu se věnuje jeden dospělý vyškolený dobrovolník vždy individuálně jednomu znevýhodněnému dítěti. Tyto děti např. pocházejí z problematického rodinného prostředí, jsou to děti s výchovnými problémy, nebo naopak děti velmi nadané, které mezi vrstevníky nemohou najít kamarády. Dvojice se schází každý týden na dvě až tři hodiny po dobu deseti měsíců. Náplň schůzek závisí především na nich, dělají to, co oba baví a co je pro dítě přínosem. Mohou společně sportovat, chodit do kina, na výlety, jen tak si povídat, ale hlavně jsou kamarádi. Vzniká tak přátelský vztah, který může jak pro dítě, tak pro dobrovolníka znamenat určité zázemí a jistotu. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 121– 122; Jakubcová 2008)

Program Pět P nesmí nahrazovat rodinnou péči ani se nesmí stát doučováním. (Manuál dobrovolníka Pět P)

4.4 Pilíře programu

Program Pět P má tři hlavní pilíře. Prvním z nich je poskytovatel organizační a řídicí, což je koordinátor a také supervizor programu. Druhý pilíř tvoří poskytovatel terénní, tedy dobrovolník a třetím pilířem je uživatel neboli litlík (z angl. „little“), v našem případě dítě a jeho rodič, popř. zákonný zástupce.

4.4.1 Uživatelé (děti)

Program Pět P je určen pro děti od 6 do 15 let. Děti se do programu dostanou z různých důvodů, ale společná je všem potřeba individuálního přístupu.

Nejčastějšími klienty jsou děti s problematickou rodinnou situací. Jsou to děti z rodin sociálně znevýhodněných, mnohočetných, neúplných nebo dysfunkčních. Také jsou zde řazeny děti, jejichž zákonnými zástupci jsou jejich prarodiče, nebo děti z rodin, které často mění bydliště, což dětem ztěžuje možnost vytvořit si stabilní zázemí.

Klienty programu jsou v mnoha případech také děti s lehkou mozkovou dysfunkcí, s postižením, tělesným i smyslovým, nebo trpící jiným zdravotním handicapem. Děti s poruchami chování i s poruchami učení, či slabými školními výsledky se do programu dostávají také poměrně často. Přicházejí zde děti také s poruchou pozornosti s hyperaktivitou (ADHD), děti šikanované, děti, které si z různých důvodů nevěří a také děti vyloučené z kolektivu nejčastěji z důvodu komunikačních problémů.

Bohužel výjimkou není ani situace, kdy se výše jmenované situace či problémy prolínají a do programu se dostane dítě, jež je ohrožováno několika nepříznivými vlivy současně, nebo dítě, které má již dlouhou dobu psychosomatické či psychiatrické obtíže. (Jakubcová, 2008)

Jelikož Pět P je program zaměřený hlavně na prevenci, jsou do něj děti vybírány záměrně a to s pomocí výchovných poradců, pedagogicko-psychologických poraden, sociálních pracovníků, dětských psychologů apod. (Jakubcová, 2008)

4.4.1.1 Vstup dítěte do programu

Děti i jejich zákonní zástupci vstupují do programu vždy dobrovolně. Na doporučení výše zmiňovaných institucí si rodiče mohou domluvit schůzku s koordinátorem programu, zjistit, jak program funguje a zda by mohl naplnit jejich očekávání. Pokud rodiče i koordinátor získají potřebné informace, domluví si individuální schůzku bez dětí, na které koordinátor zjišťuje maximální množství informací o dítěti, jeho rodinném zázemí a celkové životní situaci. Po této schůzce následuje schůzka pouze s dítětem (bez přítomnosti zákonných zástupců), kde je cílem určit pravé motivy dítěte ke vstupu do programu, seznámit se s jeho pohledem na vlastní životní situaci, zjistit, jaké má zájmy a nakolik je jeho zařazení do programu vhodné. (Manuál pro dobrovolníka Pět P)

4.4.2 Dobrovolníci

„Dobrovolník je člověk, který vykonává určitou práci ve prospěch druhých z vlastní vůle bez nároku na odměnu. Tato práce slouží ke zvyšování kvality života spoluobčanů a společnosti jako takové, je potvrzením existence morálních a humánních hodnot (nezištnost, velkomyšlnost, štedrost, schopnost oběti pro druhé, milosrdenství, láska ...) a stává se zárukou uchování lidskosti, lidské důstojnosti a úcty k životu.“ (Chvalová, 2000, s. 13)

Dle zákona č. 198/2002 Sb., § 3, může být dobrovolníkem fyzická osoba

- a) starší 15 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky,

- b) starší 18 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí, která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu.

4.4.2.1 Vstup dobrovolníka do programu

Dobrovolníci programu Pět P musí být starší 18 let a jejich výběr má několik fází. První v pořadí je pohovor se zájemcem o dobrovolnictví, o jeho motivech, představách a také očekáváních. Pohovor vede regionální koordinátor programu, který potenciálního dobrovolníka seznámí se všemi aspekty dobrovolnictví v Pět P. Následují psychologické testy a psychodiagnostika dobrovolníka, která zjišťuje psychosociální zralost a přibližuje osobnost dobrovolníka, což lze později využít při vytváření dvojice dobrovolník – dítě. Budoucí dobrovolník také bezpodmínečně musí projít třicetihodinovým výcvikem pro dobrovolníky. Hlavní náplní kurzu je získání potřebných teoretických znalostí a nácvik různých situací, které mohou nastat. Po výcviku je sepsána smlouva a dobrovolnická činnost může začít. (Manuál dobrovolníka Pět P)

4.4.2.2 Práva dobrovolníků v programu Pět P

- právo na podporu koordinátora, supervizora
  - právo na pravidelnou supervizi
  - právo kontaktovat rodinu nebo školu litlíka (po předchozí domluvě s koordinátorem)
  - právo ukončit ze závažných důvodů spolupráci před vypršením platnosti smlouvy
- (Manuál pro dobrovolníka Pět P)

4.4.2.3 Povinnosti dobrovolníků v programu Pět P

- psát zápisky ze schůzek
- chodit na supervizi
- sdělit koordinátorovi všechny důležité změny (e-mail, tel. číslo, zdravotní stav)
- dodržovat mlčenlivost
- plnit základní myšlenku programu – scházet se se svým svěřencem 1x týdně na 2 – 3 hodiny (Manuál pro dobrovolníka Pět P)

4.4.3 Koordinátor

Koordinátor je nápomocen dobrovolníkům, dětem i jejich rodičům. Hlavní náplní jeho práce je samozřejmě činnost koordinační, což zahrnuje výběr a výcvik dobrovolníků, jejich zařazování do chodu programu, ale také řešení různých problémů a nedorozumění. Koordinátor je i mediátorem kontaktu mezi dobrovolníkem, rodinou, školou a popř. dalšími zařízeními. Dále má koordinátor na starosti výběr dětí do programu, vytváří vhodné dvojice (dobrovolník – dítě), spolupracuje se supervizorem, koordinuje činnost dvojic v průběhu programu.

Organizační činnost je také nedílnou součástí práce koordinátora a zahrnuje např. organizování prvních setkání dobrovolníků a litlíků i jejich rodičů, organizování supervizí pro dobrovolníky, společných akcí či výletů a v neposlední řadě také spolupráci s blízkými či spřátelenými organizacemi.

Náplní práce koordinátora je také administrativní činnost. Jedná se o žádosti o granty či jiné dotace, zpracování kodexů, vedení dokumentace o dobrovolnících a jejich svěřencích, sepisování smluv, práv, povinností a pravidel dobrovolníků, litlíků i organizace jako celku.

Koordinátor by měl být schopen otevřených a upřímných vztahů s dobrovolníky, čímž navodí pocit důvěry a příjemného „pracovního“ prostředí. Stejně jako dobrovolníci i koordinátor by měl docházet pravidelně na supervize ke svému osobnímu supervizorovi, který mu pomůže vypořádat se se stresem pramenícím z jeho práce. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 77)

„Koordinátor je „vizitkou“ organizace.“ (Tošner, Sozanská, 2006, s. 77)

4.4.4 Supervizor a supervize

Supervizorem je nejčastěji osoba, která má profesní zkušenosti s problematikou dětí a mládeže. V mnoha případech se jedná o psychology, lékaře, pedagogy či jiné odborníky. Supervizora si vybírá koordinátor programu především podle dostupnosti a zájmu o program Pět P.

Supervize jsou pravidelné a je žádoucí, aby na ně dobrovolníci důsledně docházeli. Na těchto setkáních mají dobrovolníci prostor podělit se s ostatními kolegy o své zkušenosti, zážitky, ale také problémy a nejistoty. Právě na supervizích se rozebírají momenty, se kte-

rými dobrovolníci nejsou spokojeni, či si nejsou jisti tím, jak se zachovali. Společně se svými kolegy pak mají možnost najít vyhovující řešení předkládaných problémů.

V Pět P se realizují supervize skupinové, které se pořádají 1x do měsíce a supervize individuální (dle potřeby dobrovolníka). Poslední, tak trochu specifickou, formou supervize je pravidelné setkávání s koordinátorem programu, který v tomto případě působí spíše jako zprostředkovatel kontaktu s rodiči, školou či dalšími zařízeními. (Janečková, 2009)

4.5 Program Pět P ve Zlíně

Jelikož k tématu realizace programu Pět P ve Zlíně neexistují téměř žádné formální záznamy, jsou veškeré informace uvedené v této kapitole interpretací ústního sdělení koordinátorky programu Pět P ve Zlíně Marie Forgáčové.

4.5.1 Realizace programu

Zaměstnanec střediska výchovné péče Domek Petr Molitor inicioval v roce 2001 založení programu Pět P ve Zlíně. Jelikož pan Molitor působil v SVP jako učitel, nebylo v jeho silách věnovat se programu na plný úvazek. Od roku 2005 je tedy koordinátorkou programu Marie Forgáčová.

Program Pět P stále funguje při SVP Domek, jako samostatný projekt, a spolupracuje s organizacemi ve Zlíně a okolí, např. základní školy ve Zlíně, Štípkě a Želechovicích, dětské centrum Burešov, Dětský domov na Lazech). Spolupráce funguje tak s Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně, kde se každoročně daří nacházet nové dobrovolníky převážně z řad studentů Fakulty humanitních studií.

Program Pět P ve Zlíně byl akreditován v roce 2009 a od této doby tedy může žádat o granty a dotace, čehož koordinátorka programu plně využívá např. u Ministerstva vnitra (program primární prevence sociálně patologických jevů u mládeže), Krajského úřadu a také města Zlína. Od roku 2008 podporuje program také Kooperativa.

Finance jsou využívány především na zaplacení psychologických testů, kterými musí projít každý nově přichozí dobrovolník, na schůzky se supervizory. Dále na zaplacení lektorů výcviku dobrovolníků, pronájem prostor vhodných pro výcvik, cestovní náklady, telefonní hovory (s rodiči, dobrovolníky, litlíky, organizacemi a školami), výplaty (koordinátorka, supervizorka-psycholožka), a v neposlední řadě také náklady na propagaci programu (letá-

ky apod.). Zbývající finanční prostředky jsou použity na společné výlety dobrovolníků a jejich svěřenců, vždy doprovázené bohatým zábavným programem.

K letošnímu roku má program 28 fungujících dvojic. Dalších 11 dobrovolníků jsou nově příchozí dobrovolníci, kterým ještě nebyl přidělen žádný z klientů programu.

4.5.2 Cíle programu

Mezi hlavní cíle Zlínského programu Pět P patří např.:

- podpořit zdravý vývoj dítěte
- odstranit negativní vliv party
- bojovat proti kriminalitě
- smysluplné trávení volného času
- socializace dítěte
- vytvářet kvalitní zázemí dítěti i jeho rodině
- působit na vývoj dítěte

4.5.3 Klienti programu

Do programu přicházejí děti s problémy v různých oblastech svého života, ale nejčastěji se však objevují problémy jako záškoláctví, slabé školní výsledky, nedostatek respektu vůči autoritám, užívání lehkých návykových látek, vyloučení z kolektivu z důvodu nějakého handicapu apod. Koordinátorka uvádí, že děti se do programu děti dostávají také proto, že mají problém navázat vztah s vrstevníky, potřebují pomoc, aby lépe překonali složitou situaci, nebo děti, jejichž rodiče mají časově náročné zaměstnání.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část mé práce je rozdělena do dvou částí. V první části definuji výzkumný problém, cíle výzkumu a výzkumné otázky, dále popíši metody sběru dat a také výzkumný vzorek. Ve druhé části interpretuji výsledky výzkumu, které jsem pro větší přehlednost znázornila také graficky. V závěru nechybí ani celkové shrnutí.

5.1 Výzkumný problém

Jaká je a jak ovlivňuje dobrovolnická činnost dobrovolníky v programu Pět P?

5.2 Výzkumné cíle

Zjistit, jak jsou dobrovolníci na činnost v programu připravování a zda pocítují vliv dobrovolnické činnosti na jejich osobu.

Zjistit, jak dobrovolníci vnímají vztah se svým svěřencem.

Zjistit, zda se dobrovolníci při své činnosti setkávají s problémy a pokud ano, jak je řeší.

Zjistit, zda mají dobrovolníci možnost rozvoje.

5.3 Výzkumné otázky

Jak jsou dobrovolníci připravování na jejich činnost?

Jaká je kvalita této přípravy?

Vnímají dobrovolníci nějaký posun v jejich vztahu s litlíkem?

Má dobrovolnictví v programu Pět P konkrétní vliv na dobrovolníky?

K jakým změnám došlo?

Setkávají se dobrovolníci při své činnosti s nějakými problémy?

Jak a s kým tyto problémy řeší?

Jak dobrovolníci hodnotí supervize?

Mají dobrovolníci možnost rozvíjet se?

5.4 Výzkumné metody

Výzkumnou metodou, která se mi pro účely mého kvantitativního výzkumu jevila jako nejvhodnější, se stal sběr dat pomocí dotazníku.

Dotazník, který jsem vytvořila, obsahuje 19 otázek a je zcela anonymní. V úvodu nechybí informace o účelu dotazníku a také základní instrukce k jeho vyplnění. V dotazníku se nachází 7 otázek uzavřených, 10 otevřených a 2 otázky polootevřené. Po úvodním slovu jsem zařadila kontaktní položky, které zjišťují věk, dobu působení v programu a také počet svěřenců, kterým se respondenti věnovali. V závěru děkuji všem respondentům za vyplnění.

Dotazník byl v elektronické podobě rozeslán prostřednictvím e-mailu, za pomoci koordinátorky programu, všem dobrovolníkům působícím v současné době v Pět P ve Zlíně.

5.5 Výzkumný vzorek

Ve svém výzkumu se zabývám dobrovolníky působícími v programu Pět P ve Zlíně. V tomto sociálně preventivním volnočasovém programu momentálně aktivně pomáhá 39 dobrovolníků. Většinu z nich tvoří studenti oborů s humanitním zaměřením a převážná část dobrovolníků je ženského pohlaví.

Výběr výzkumného vzorku byl naprosto záměrný za účelem získání a vyhodnocení dat v konkrétní organizaci.

Z 39 aktivně působících dobrovolníků mi vyplněný dotazník poslalo zpět 32 dobrovolníků. Návratnost tedy činí 82 %.

6 VYHOHDNOCENÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI

V této části práce prezentuji výsledky dotazníkového šetření, které jsem pro větší srozumitelnost doplnila o grafy. Po předložení výsledků zkoumání následuje shrnutí zjištěných informací

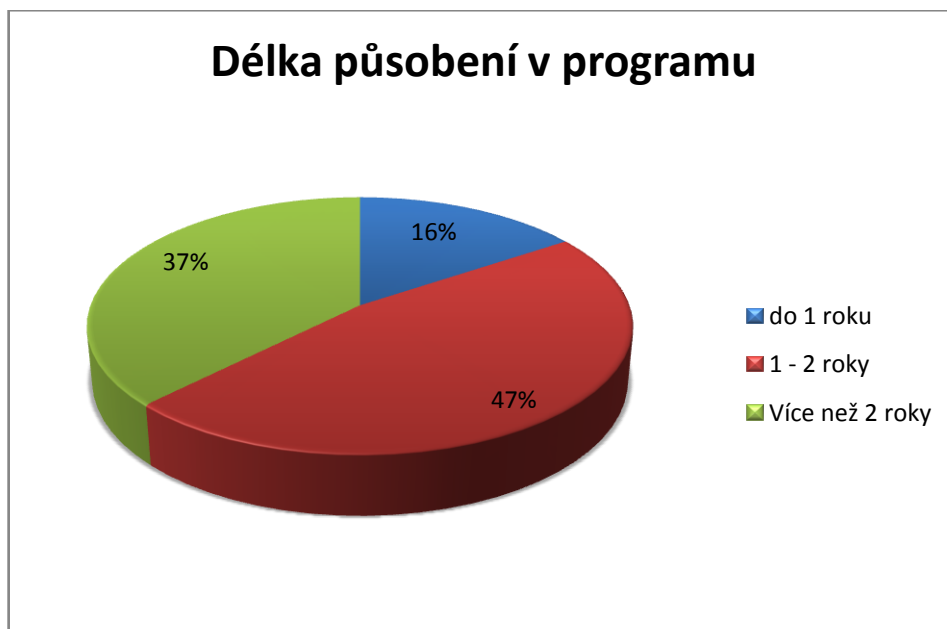
6.1 Výsledky dotazníkového šetření

Úvodní část dotazníku je tvořena otázkami převážně kontaktního typu, které shrnují základní informace o respondentech.

První z těchto otázek určuje věk respondentů. Druhá otázka zjišťuje, jak dlouho už dotazovaní působí jako dobrovolníci v programu Pět P a třetí otázka stanovuje počet litlíků, se kterými respondenti za dobu svého působení v programu spolupracovali.

Průměrný věk respondentů je 23,5 let, přičemž nejstaršímu dotázanému je 28 a nejmladšímu 19 let. Jak dlouho již účastníci dotazníkového šetření v programu působí, znázorňuje následující graf.

Graf č. 1

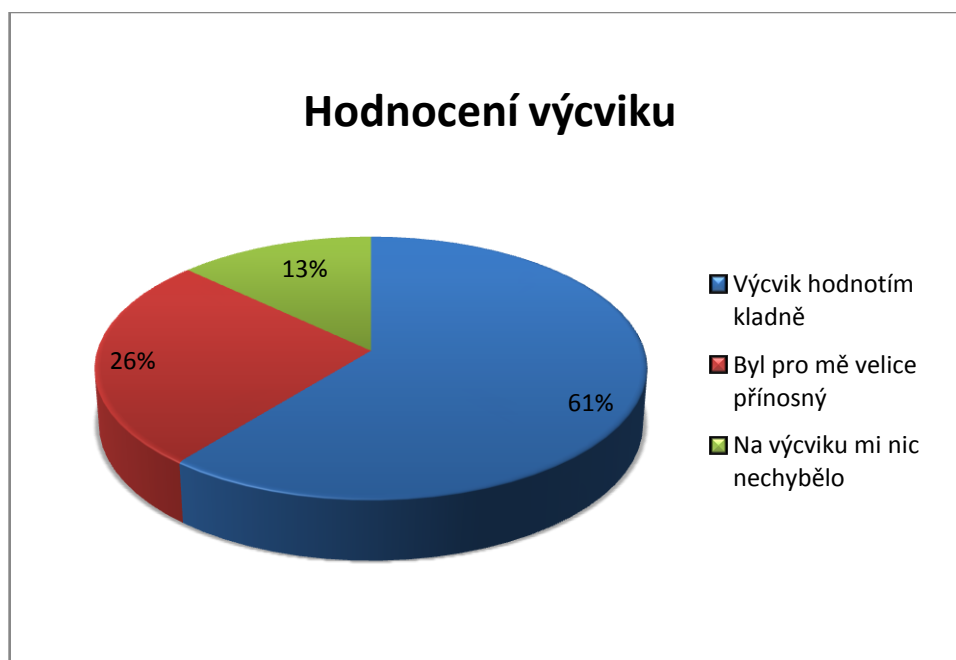

Z grafu je patrné, že nejčastěji (celkem 47 % respondentů) uváděli dotázaní dobrovolníci délku svého působení v programu v rozmezí od jednoho roku do dvou let. Dalších 37 % respondentů se v Pět P angažuje již více než dva roky a pouze 16 % dotázaných je dobrovolníky méně než jeden rok.

Spolupráce každé jednotlivé dvojice (litlík – dobrovolník) je smlouvou předem určena na jeden rok. Ovšem dle informací získaných od koordinátorky programu je běžnou praxí, že v případě zájmu či potřeby, se délka trvání vztahu prodlužuje. Poslední z kontaktních otázek tedy ukazuje, že s žádným litlíkem doposud nemělo možnost spolupracovat 13 % dobrovolníků, s jedním se scházelo či stále schází 44 % respondentů, se dvěma 34 % a se svým v pořadí již třetím svěřencem se schází zbylých 9 % dobrovolníků.

Před tím, než se dobrovolník začne scházet se svým malým kamarádem, je třeba, aby splnil několik podmínek. Jednou z nich je absolvování speciálního výcviku. Jak dobrovolníci hodnotí jeho kvalitu, znázorňuje graf č. 2.

Graf č. 2

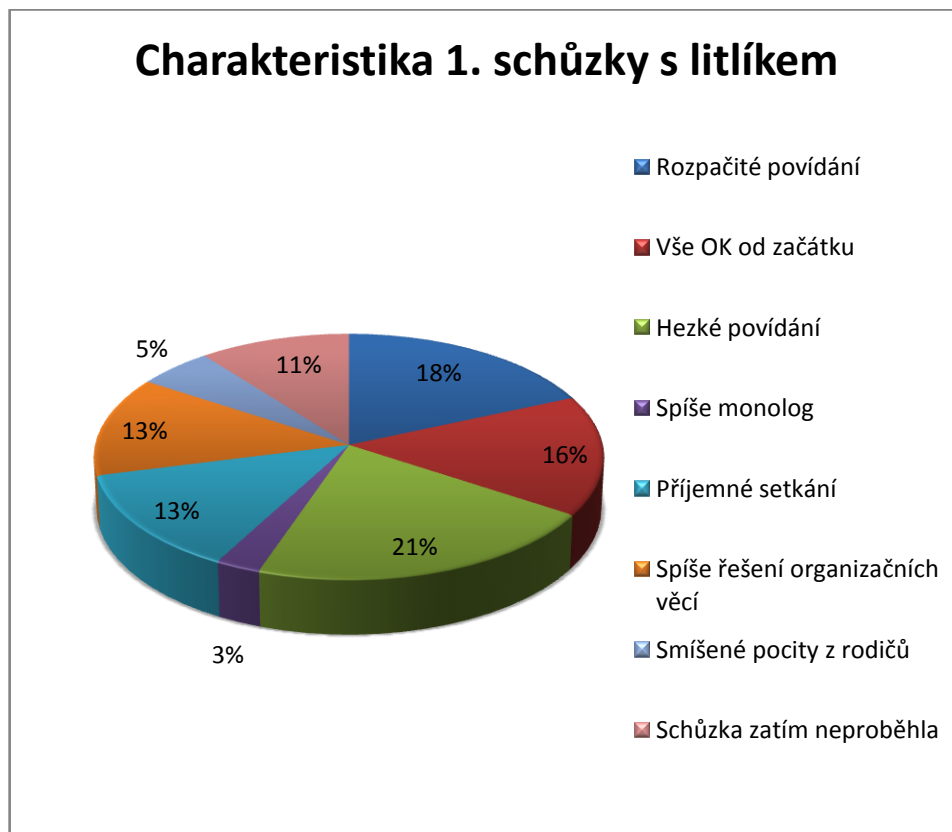

Z celkového počtu 32 respondentů se 4 (13 %) zatím výcviku pro dobrovolníky nezúčastnili. Ze zbývajících 28 dotázaných jich 61 % uvedlo, že výcvik hodnotí kladně a pro 26 % z nich byl velice přínosný.

Na doplňkovou otázku, která zjišťovala konkrétní přínos výcviku pro dobrovolníky, odpovědělo 18 % respondentů, že nejvíce oceňují přípravu na setkání s litlíkem, dalším 18 % se jako nejpřínosnější jevílo setkání se zkušenějšími dobrovolníky, kteří se s nimi přišli podělit o své zážitky a neváhali přidat ani cenné rady. Zbývajících 64 % dotázaných uvádělo jiné přínosy, jako např. setkání s muzikoterapií a arteterapií, dále pak rady, jak řešit „trapné ticho“ či jak komunikovat s litlíkem v různých situacích.

V další položce dotazníku jsem dobrovolníky žádala, aby charakterizovali první schůzku se svým litlíkem. Odpovědi vyobrazuje graf č. 3.

Graf č. 3

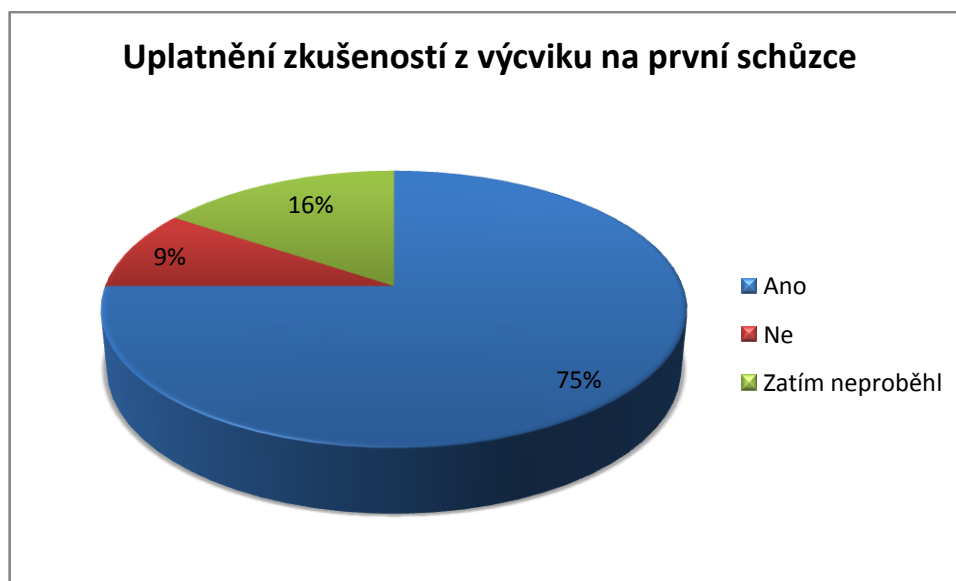

21 % respondentů si na první schůzce s litlíkem hezky popovídalo, 18 % dotázaných si se svým novým kamarádem poprvé také povídalo, ale rozhovor označili za poněkud rozpačitý. Dalších 16 % uvedlo, že si dobře rozuměli již od začátku. 13 % respondentů označilo první schůzku za příjemné setkání a stejný počet účastníků výzkumu uvedl, že po seznámení řešili spíše organizační záležitosti jako např. kdy, kde a ve který den se budou konat jejich schůzky. 5 % dotázaných hodnotí první schůzku kladně, ale zmínili se o smíšených pocitech po setkání s rodiči svých svěřenců. Zbývajících 11 % respondentů zatím na svého malého kamaráda čeká.

Zda na první schůzce se svým malým svěřencem respondenti využili zkušenosti, či znalosti nabyté na výcviku, zjišťovala otázka č. 6, jejíž odpovědi zachycuje následující graf (graf č. 4)

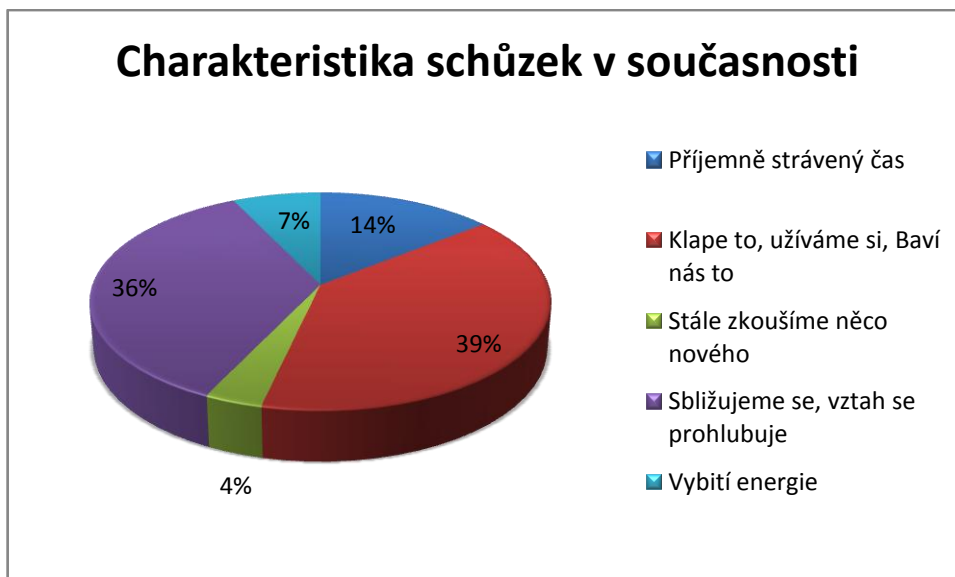
Graf č. 4

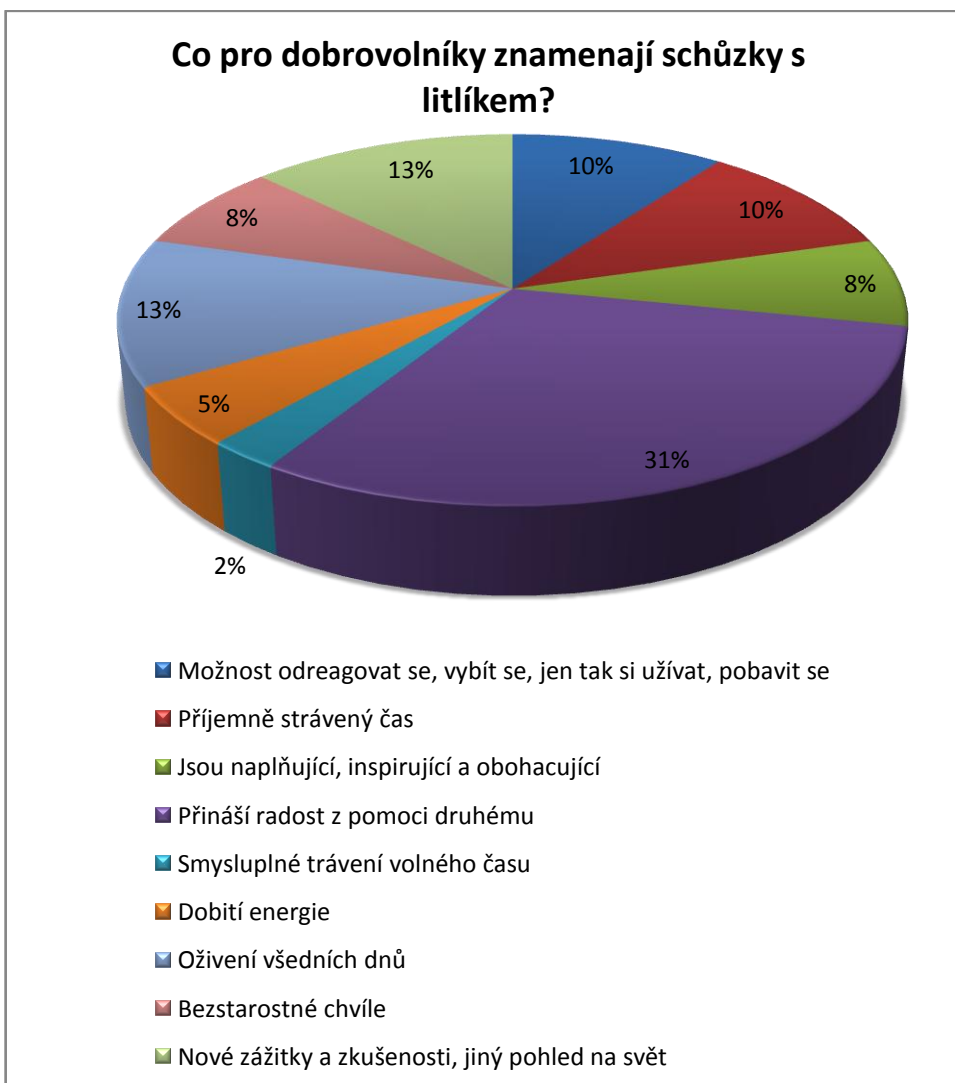
Je patrné, že celých 75 % dotázaných uplatnilo při prvním setkání s litlíkem zkušenosti, vědomosti, či rady z výcviku pro dobrovolníky. 9 % respondentů si neuvědomuje, že by využili některé ze zkušeností z výcviku a u zbývajících 16 % dobrovolníků zatím první schůzka neproběhla.

Jak by dobrovolníci charakterizovali schůzky s malými kamarády v současnosti, bylo předmětem zkoumání následující položky v dotazníku. 39 % respondentů uvedlo, že schůzky s jejich malými svěřenci je moc baví a vše probíhá bez problémů, 36 % dotázaných vnímá, že vtaž s jejich litlíkem se stále prohlubuje a postupně jsou si bližší. 14 % dobrovolníků charakterizuje schůzku s litlíkem jako příjemně strávený čas a pro 7 % dotázaných je to dokonce způsob, jak „vybít“ přebytečnou energii. Zbývajících 4 % respondentů zmiňují fakt, že na schůzkách zkoušejí stále něco nového. (viz. graf č. 5)

Graf č. 5

Graf č. 6

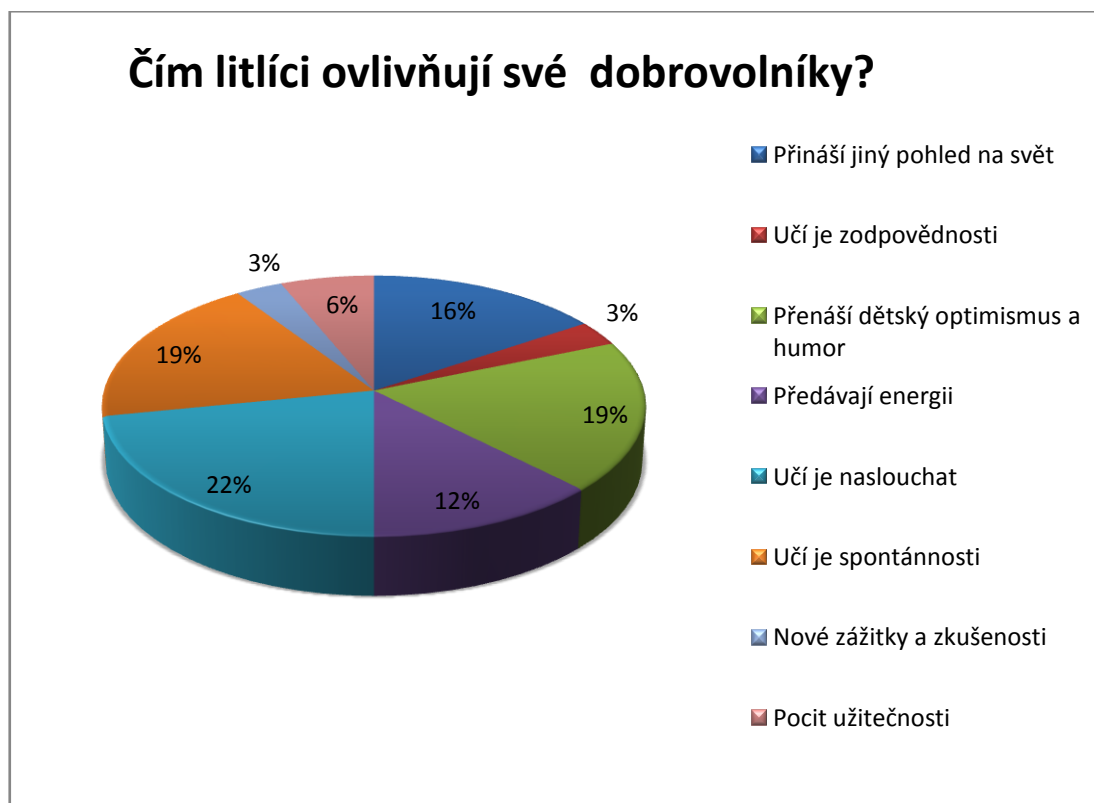

Z grafu č. 6 je patrné, že nejčastější odpovědí (31 %) byl přínos radosti z pomoci druhému člověku. 13 % respondentů uvedlo, že schůzky jsou pro ně zdrojem nových zážitků a zkušeností a také přináší nový pohled na svět. Dalších 13 % je označuje za oživení všedních dnů. 10 % respondentů hodnotí schůzky jako velice příjemně strávený čas a pro dalších 10 % je to možnost, jak se odreagovat, „vybít“ přebytečnou energii, užívat si, bavit se. Pro 8 % dotázaných jsou to okamžiky, kdy mohou vystoupit ze zaběhnuté rutiny a na dvě hodiny v týdnu se bezstarostně věnovat jen sami sobě a svému malému kamarádovi. Stejný počet (8 %) respondentů označuje schůzky za naplňující, inspirující a obohacující momenty. Někteří dotázaní (5 %) pomáhají schůzky s jejich litlíkem načerpat novou energii do života a 2 % respondentů vnímá schůzky jako smysluplné trávení volného času.

Z odpovědí na další otázku vyplývá, že většina (87 %) dobrovolníků získala díky působení v programu Pět P nové zkušenosti. Pouze 13 % dotázaných uvádí, že je dobrovolnictví nijak neovlivnilo.

Je nesporné, že dobrovolníci mají velký vliv na litlíky, ale jak oni ovlivňují své velké kamarády? Odpovědi na tuto otázku zachycuje graf č. 7.

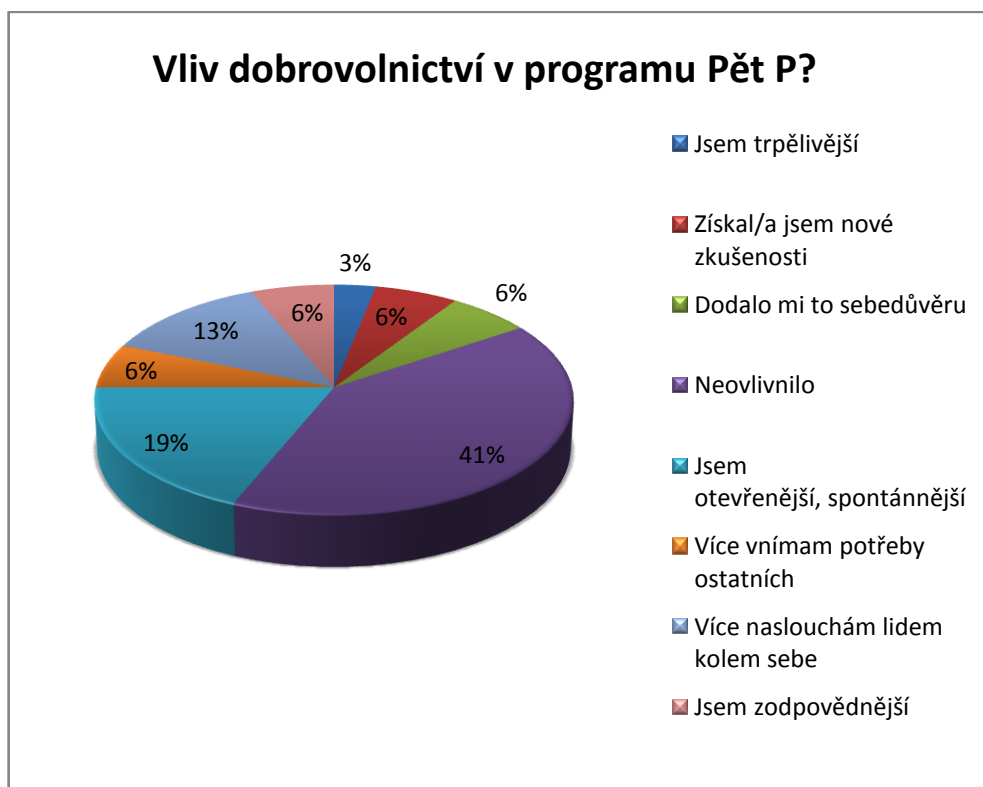
Graf č. 7

Všichni respondenti se shodli, že je jejich malí kamarádi ovlivňují v různých směrech. Díky nim se mnoho (22 %) dobrovolníků naučilo lépe naslouchat. 19 % respondentů uvedlo, že je jejich litláci učí spontánnosti a dalších 19 % tvrdí, že litláci mají schopnost přenášet na ně svůj nekonečný optimismus a humor. Dále respondenti uváděli, že litláci jim nabízejí pohled na svět z jiného úhlu (16 %), předávají jim energii (12 %), navozují v nich pocit užitečnosti (6 %), učí je zodpovědnosti (3 %) a také zprostředkovávají nové zážitky a zkušenosti (3 %).

Ovlivnilo dobrovolníky působení v programu Pět P? Celých 41 % procent si žádnou změnu neuvědomuje, 19 % respondentů se cítí otevřenější, spontánnější, 13 % pozoruje, že více naslouchá lidem ve svém okolí, 6 % dotázaných si uvědomuje, že více vnímá potřeby ostatních lidí, 6 % uvádí, že se cítí být zodpovědnější, dalších 6 % získalo nové zkušenosti, 6 % respondentům dodalo působení v programu Pět P sebedůvěru a 3 % dotázaných by se označilo za trpělivější než dříve. (viz. graf č. 8)

Graf č. 8

Na otázku, zda se dobrovolníci cítí být pro svého svěřence dobrým vzorem, odpovědělo kladně 87 % respondentů. Zbývajících 13 % dotázaných na otázku neodpovědělo, protože v době, kdy byl prováděn výzkum, neměli svého litlíka.

Na otázku, zda na sobě dobrovolníci pozorují nějakou změnu v chování, odpovědělo 63 % dotázaných záporně. Změnu na vlastní osobě pozoruje zbylých 37 % dobrovolníků. Nejčastěji uváděné odpovědi ukazují, že dobrovolníci se stali více trpělivými, otevřenými a také tolerantními.

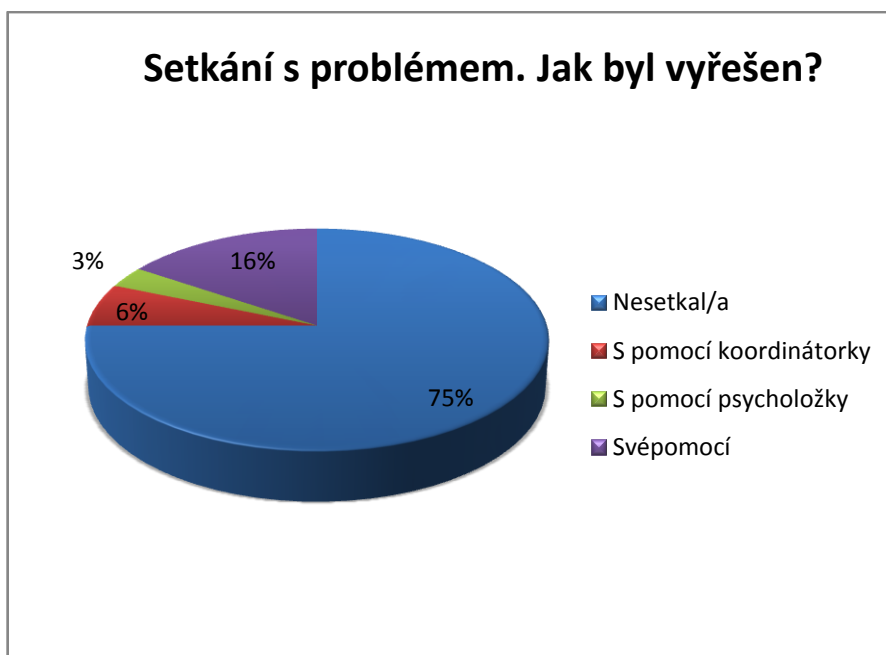
Před první schůzkou s litlíkem má dobrovolník možnost nahlédnout do vstupní dokumentace svého svěřence. S těmito informacemi si vystačilo 25 % respondentů. 75 % dotázaných uvedlo, že si z jiných zdrojů zjistilo další informace, týkající se problematiky jejich nového kamaráda. (viz. graf č. 9)

Graf č. 9

Ačkoliv práce s dětmi přináší spoustu radostí i v této oblasti se občas objeví problém. Zda se s nějakými problémy potýkají i dobrovolníci zlínského programu Pět P, lze vyčíst z grafu č. 10.

Graf č. 10

75 % dotázaných uvádí, že se zatím nesetkali s ničím, co by se dalo označit za problém. 25 % respondentů již mělo se svým litlíkem neshody či problémy. 16 % dobrovolníků tuto situaci zvládlo samo, 6 % se obrátilo pro radu ke koordinátorce programu a 3 % dotázaných vyřešily problém s pomocí psycholožky.

Mimo jiné k řešení různých situací, dilemat i problémů slouží v programu Pět P pravidelné supervize, které považuje za přínosné 100 % dotázaných dobrovolníků. Pro ilustraci uvádím některé konkrétní odpovědi respondentů.

Supervize jsou přínosné, protože:

„... když si nejsem něčím jistá, tak se na supervizi zeptám, nebo to řeknu a ostatní mi pomůžou se na to podívat z jiné stránky.“

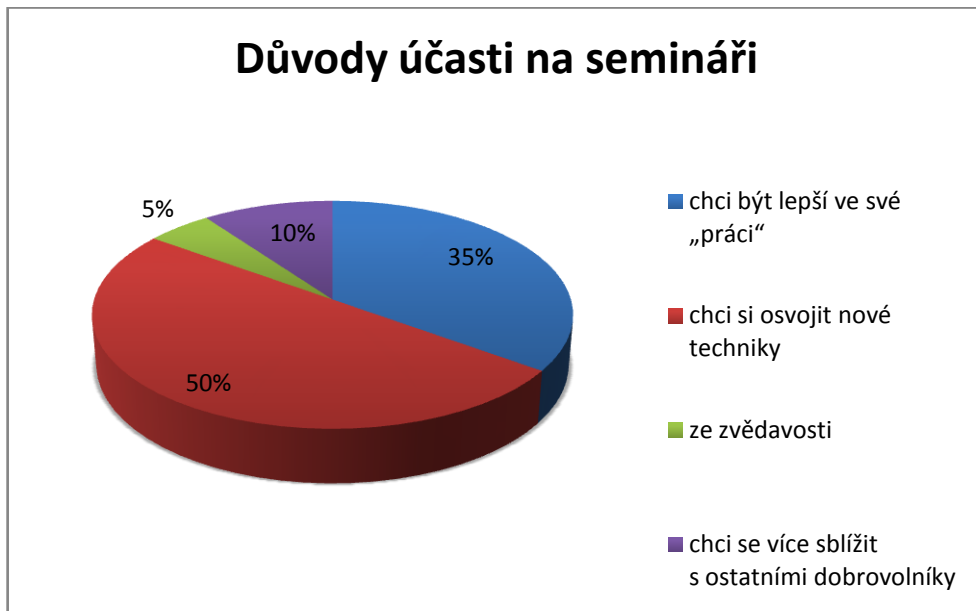
„... člověk dostává zpětnou vazbu, což velmi pomáhá nahlédnout na problém z úhlu, který by mě samotnou nenapadl“

„... můžu se poradit s lidmi, kteří se pohybují ve „stejném světě“ a proto mi lépe rozumí. A taky už třeba zažili podobnou situaci a mají zkušenosti s jejím řešením.“

Ze strany koordinátorky a psycholožky programu je občas vznesen návrh na uspořádání víkendového semináře na určité téma, týkající se problematiky dobrovolnické činnosti. Dobrovolníci tak mají možnost zúčastnit se semináře a získat další zkušenosti, vědomosti a

v neposlední řadě také nové zážitky. Tuto možnost využívá 62 % dotázaných. Nejčastější důvody účasti na těchto seminářích vyobrazuje graf č. 11.

Graf č. 11

50 % dobrovolníků se účastní seminářů proto, aby si osvojili nové techniky (např. relaxační, komunikační, motivační strategie, apod.), 35 % chce být lepší ve své „práci“, 10 % se chce více sblížit s ostatními dobrovolníky a 5 % respondentů se účastní ze zvědavosti.

Dotazník uzavírá dotaz na schopnost relaxace dobrovolníků. 34 % respondentů dodržuje zásady duševní hygieny či využívá nějaké relaxační techniky. 66 % dotázaných nepovažuje nic podobného za potřebné.

6.2 Shrnutí výsledků

Data získaná z dotazníkového šetření se mohou zdát v tomto vědeckém podání malinko nepřehledná, a tak pro ucelenější dojem zde nabízím shrnutí výzkumné části své práce.

Kvalita výcviku je dle výpovědí dobrovolníků velice dobrá. Samotný výcvik je jim cennou zkušeností a přínosem. Dobrovolníci zde získávají jak dobré rady, tak pocit sebedůvěry a připravenosti na setkání se svým novým kamarádem.

Dobrovolníci převážně uvádějí, že začátky vztahu byly trochu rozpačité, ale po čase se vše přirozeně sladilo a nyní probíhají schůzky hladce, ve většině případů bez problémů. Spousta dobrovolníků vnímá, že se svým svěřencem se postupně sblíží a jejich vztah se prohlubuje. Konkrétně schůzky popisují jako naplňující, přínosné a inspirující.

Dobrovolníci také uvádějí, že díky programu Pět P získali spoustu nových zkušeností, což je přínosné jak pro praxi, tak pro rozvoj dobrovolníků samotných.

Dobrovolníky ovlivňuje jak konkrétní vztah s jejich litlíkem, tak působení v programu Pět P obecně. V obou případech bychom mohli nalézt shodné výpovědi, jež naznačovaly, že dobrovolníci např. pozorují, že jsou svému okolí lepšími posluchači a snaží se jej lépe vnímat. Díky vztahu se svým svěřencem také dokážou jednat spontánněji než dříve, ale zároveň vnímají svou zodpovědnost. Lépe si uvědomují myšlenkové pochody svých svěřenců, protože oni jim pomáhají podívat se na svět z jiného úhlu.

Nové zážitky, různé situace, do kterých se během schůzek dostávají a samozřejmě i mnohdy velice osobní rozhovory, přináší dobrovolníkům pocity zodpovědnosti a recipacity. Veškeré zážitky a zkušenosti, které s sebou dobrovolnictví v programu Pět P přináší, mají nesporně vliv na osobu dobrovolníka. Sami popisují, že se stali více trpělivými, otevřenými a také tolerantními. Tím se ovšem nesnažím říci, že takoví nebyli již dříve, což dokazuje fakt, že spousta z nich, si vedle základní dokumentace o jejich svěřencích obstarala další informace, aby lépe pochopili danou problematiku situace, ve které se jejich nový kamarád nachází. Dle mého názoru právem, se všichni dobrovolníci označují za dobrý vzor pro svého litlíka.

I když dobrovolnictví je činnost krásná a záslužná, i zde se člověk často může setkat s velice nepříjemnými situacemi a problémy. Co se týče programu Pět P ve Zlíně, dobrovolníci se jen zřídka setkávají s něčím, co by se dalo označit za problém. Pokud však taková situace nastane a dobrovolníci se necítí na její řešení ve vlastní režii, neváhají se obrátit pro radu ke koordinátorce či supervizorce programu. Děje se tak převážně přímo na supervizích, které zde probíhají pravidelně každý měsíc. Na nich se dobrovolníci mohou podělit o své zkušenosti, sdílejí své zážitky, informují ostatní o průběhu jejich setkávání s litlíkem, a také se zbavují nepříjemných pocitů nejistoty, které vyvstanou v souvislosti s některými výroky, rozhodnutími, či aktivitami, ať už svými, nebo jejich svěřence. Supervize považují naprosto všichni dobrovolníci za velice přínosné.

Čas od času pořádá koordinátorka programu ve spolupráci se supervizorkou jakýsi víkendový seminář, tematicky zaměřený na aktuální problematiku dobrovolnické činnosti. Dobrovolníci tak mají možnost dalšího „vzdělávání“, či seberozvoje, ale je zde také kladen důraz na odreagování, načerpání nové energie, a pokud je potřeba, i na výuku pravidel duševní hygieny či relaxace.

ZÁVĚR

Psaní této práce pro mě bylo cennou zkušeností. V první řadě jsem načerpala množství nových informací o problematice mě blízké a také mám díky získaným datům možnost nabídnout pohled na dobrovolnictví nejen jako na pomoc druhým, ale také jako na činnost přínosnou pro osoby, které pomoc poskytují. Jedinou obtíží, se kterou jsem se při psaní své práce setkala, byla dostupnost potřebných zdrojů informací. Přestože dobrovolnictví je dnes již velmi rozšířenou aktivitou a zasahuje do mnoha oblastí lidského života, překvapilo mě, jak opravdu malé množství publikací na toto téma bylo napsáno. Co se týče literatury k programu Pět P, oficiální publikace téměř neexistují.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda a jaký vliv má dobrovolnická činnost na dobrovolníky v programu Pět P ve Zlíně. Na základě dotazníkového šetření se ukázalo, že dobrovolnická činnost v programu jistý vliv na dobrovolníky má.

Dobrovolníci uváděli, že díky programu Pět P získali množství cenných zkušeností, které mohou následně využít i v běžném životě. Spousta z dotázaných si je vědoma drobných změn, které u nich nastaly vlivem dobrovolnické činnosti v Pět P a také v důsledku pravidelného setkávání se svým svěřencem. Nejčastěji se jednalo o schopnost lépe naslouchat svému okolí, schopnost být tolerantnější, zodpovědnější a pozornější k potřebám druhých lidí. Někteří dobrovolníci si také uvědomují, že se naučili při prvním kontaktu nedat na první dojem a na jeho základě lidi „neškatulkovat“.

Dobrovolnictví tedy dobrovolníky ovlivňuje především tím, že jim pomáhá získat nové zkušenosti, dovednosti a znalosti, které jsou velmi cenné a mohou jim pomoci s orientací v současném složitém světě. Naučí se také vážit si maličkostí a částečně jim pomáhá nalézt sama sebe. Jednou z nejdůležitějších zkušeností, které se mladým lidem v této organizaci dostává, je zážitek z toho, že ty nejcennější skutečnosti v lidském životě se nedají zaplatit a že „zadarmo“ vůbec neznamena „bezpečné“.

Při psaní této práce jsem si jasně uvědomovala její přínos pro koordinátorku programu Pět P ve Zlíně, které poskytne jakousi reflexi. Po jejím dokončení však spatřuji i možný motivační materiál především pro lidi se zájmem o dobrovolnickou činnost s dětmi a mládeží.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BRUMOVSKÁ, Tereza; SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, Gabriela. *Mentoring: Výchova k profesionálnímu dobrovolnictví*. Praha: Portál, 2010. 152 s. ISBN 978-80-7367-772-5
- 2) FRIČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v ČR*. Praha: NROS, 2001. 115 s. ISBN 80-902633-7-2.
- 3) CHVALOVÁ, H.: *Dobrovolníci v neziskové organizaci*. Závěrečná práce kursu „Manažeri
- 4) třetího tisíciletí“, Praha 2000
- 5) KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2011. 152 s. ISBN 978-80-7367-922-4.
- 6) JANEČKOVÁ, Hana. *Realizace a rozvoj Programu Pět P v České republice*: absolventská práce. Kroměříž: VOŠPgS, 2009. 73 s., 24 s. příl. Vedoucí absolventské práce PhDr. Dagmar Cruzová
- 7) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- 8) TOŠNER, Jiří; SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. Praha: Portál, 2006. 152 s. ISBN 80-7367-178-6.

Metodický materiál

- 1) SOZANSKÁ, O. Z historie Programu Pět P v České republice. Příloha časopisu *Archa*, 2003, no. 1. ISSN: 1212-5016
- 2) JAKUBCOVÁ, Š. Big Brothers Big Sisters - Program Pět P. In. *Sborník konference 10 let rozvoje dobrovolnictví: rehabilitace občanských ctností*. Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA Národní dobrovolnické centrum, 2008. s. 69-71. Dostupný z <http://www.unescokromeriz.cz/sbornik_dobrovolnictvi2008/sbornik.pdf>.

Internetové zdroje

- 1) Evropský rok dobrovolnictví 2011. [online]. 2011 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <<http://www.dobrovolnik.cz/evropsky-rok-dobrovolnictvi-2011/>>
- 2) Dobrovolnictví a paragrafy. [online]. 2011 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <<http://www.dobrovolnik.cz/management-dobrovolnictvi/dobrovolnictvi-a-paragrafy/>>
- 3) Legislativa dobrovolnictví. [online]. 2011 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://www.hest.cz/hestia/pro-dobrovolniky/legislativa-dobrovolnictvi/>>

- 4) Klíče pro život. [online]. 2012 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <<http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/>>
- 5) KOUBOVÁ, Šárka. Manuál dobrovolníka Pět P. In: [online]. [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.petp.cz/doc/Manual_dobrovolnika_Pet_P.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	Attention Deficit and Hyperactivity Disorder
Atp./Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
BBBS	Big Brothers and Big Sisters
BBBSA	Big Brothers and Big Sisters of America
Např.	Například
Popř.	Popřípadě
SVP	Středisko výchovné péče
Tzv.	Tak zvaně/ný/ná/né

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1   Proces zprostředkování přínosů mentoringu (Model Rhodesové)

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Dotazník

PII: Hymna programu Pět P ve Zlíně

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Ahoj,

chtěla bych Tě požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží k získání údajů k mé bakalářské práci na téma *Dlouhodobá dobrovolná pomoc dětem se znevýhodněním*. Odpovědi stačí formulovat stručně, pomocí slovních spojení či krátkých vět (samozřejmě se můžeš i rozepsat dle libosti).

Po vyplnění, prosím, zašli dotazník mailem na adresu: bonischovaeva@seznam.cz

Eva Bönischová

1. **Kolik je ti let?** .....
2. **Jak dlouho už působíš jako dobrovolník v programu Pět P?** .....
3. **S kolika litlíky už jsi spolupracoval/a?** .....
4. **Jak hodnotíš výcvik pro dobrovolníky? (Byl pro tebe přínosný něčím konkrétním? Chybělo ti něco?)**
.....
.....
5. **Jak bys stručně charakterizoval/a první schůzku s litlíkem?**
.....
6. **Uplatnil/a jsi na první schůzce něco z výcviku?**
  - a) ano
  - b) ne
7. **Jak bys stručně charakterizoval/a vaše schůzky v současnosti?**
.....
8. **Co pro tebe znamenají schůzky s litlíkem?**
.....
.....
9. **Získal/a jsi díky dobrovolnictví v programu Pět P nějaké nové praktické zkušenosti?**
  - a) ano
  - b) ne

10. Dobrovolníci předávají litlíkům „něco ze sebe“, myslíš si, že i litlíci předávají „něco“ (něčím obohacují, něco učí) svým dobrovolníkům? Pokud ano, co je to?

.....
.....

11. Ovlivnilo nebo změnilo tě nějak dobrovolnictví v Pět P? Pokud ano, čím?

.....
.....

12. Myslíš, že jsi pro svého litlíka dobrým vzorem?

- a) ano
- b) ne

13. Pozoruješ na sobě nějakou změnu, od doby co působíš v programu Pět P ve Zlíně?

- a) ano, ...
- a) ne

14. Vyhledal/a sis (literatura, internet atd.) více informací o „problému“ se kterým se potýká tvůj litlík, než bylo uvedeno v úvodní dokumentaci?

- a) ano
- b) ne

15. Setkal/a ses už s nějakým negativním zážitkem či problémem při své práci dobrovolníka? Pokud ano, jak jsi to vyřešil/a - sám/sama nebo s pomocí psychologičky či koordinátorky?

.....
.....

16. Považuješ supervize za přínosné?

- a) ano, protože .....
- b) ne

17. Účastníš se vzdělávacích seminářů s koordinátorkou a psychologičkou programu?

- a) ano
- b) ne

Pokud je odpověď na otázku č. 16 b) ne, prosím, na otázku č. 17 neodpovídej

18. Vzdělávacích seminářů s koordinátorkou a psychologičkou programu se účastním, protože:

- a) chci být lepší ve své „práci“
- b) chci si osvojit nové techniky (např. komunikační, relaxační, motivační strategie, apod.)
- c) ze zvědavosti
- d) chci se více sblížit s ostatními dobrovolníky

19. Využíváš nějaké techniky duševní hygieny či relaxace?

- a) ano
- b) ne

Děkuji za spolupráci a přeji hezký den ☺

PŘÍLOHA P II: HYMNA PROGRAMU PĚT P VE ZLÍNĚ

Hymna Pět P

Dobrovolník z pěti P žádné béčko žádné šmé

O litlíka postará se když má srdce zmatené

Dobrovolník z pěti P žádné béčko žádné šmé

O litlíka postará se na to tady je

Dobrovolník nezradí kamarádu poradí

O litlíka postará se všechny síly nasadí

Dobrovolník nezradí bratra sestru nahradí

O litlíka postará se na to tady je

Dobrovolník dovede na cestu ho zavede

O litlíka postará se z bludiště ho vyvede

O litlíka postará se na to tady je

Dobrovolník dovede všechno správně provede

Dobrovolník svůj čas dá o gáži se nestará

O litlíka postará se i když občas nadává

Dobrovolník pracuje *preventivně pečuje*

Podporuje pomůže přítelem mu je